

ORTAÖĞRETİM GÖRSEL SANATLAR DERSİNDE PEDAGOJİK SANAT ELEŞTİRİSİ UYGULAMALARI: BİR EYLEM ARAŞTIRMASI

Pedagogical Art Criticism Applications In High School-Visual Arts Course: An Action Research

Canan ÖZTÜRK

Sivas Necip Fazıl Kısakürek Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, Sivas/Türkiye

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-9722-1579>

Dr. Öğr. Üyesi Hüseyin ÖZNLÜER

Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü, Erzincan/türkiye

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9569-2968>

ÖZET

Bu çalışmada ortaöğretim görsel sanatlar dersi ilk kademesinde yer alan Sanat Eleştirisi ve Estetik öğrenme alanının Sanat Eseri İncelenme alt öğrenme alanından yola çıkılmıştır. Bu bağlamda öğrencilere estetik bilinç geliştirme, sanat tarihi hakkında bilgilendirme, sanat akımlarını tanıma, sanat eleştirisi yapabilme kabiliyeti kazandırılmaya çalışılmıştır. Görsel sanat kültürünün öğrencilere kazandırılması bilinçli bir sanatsal birikime sahip olmalarının yanında sanatı seven ve sanattan anlayan bireyler yetiştirilebilmek adına önemlidir. Araştırmada Mesleki ve Teknik Kız Meslek Lisesindeki görsel sanatlar dersi sürecinin pedagojik sanat eleştirisi yöntemiyle nasıl uygulanabileceği ve nasıl yürütülebileceğini belirlemek temel amaçtır. Eylem araştırması ile desenlenen araştırma Mesleki ve Teknik Kız Anadolu Lisesinde 2018-2019 eğitim-öğretim yılında ilk 8 hafta sanat akımları teorik bilgilendirme 10-12. haftalar pedagojik sanat eleştirisi çalışmaları ve son 3 hafta öğrenci ürünlerinin yapımı şeklinde 14 haftalık bir süreci kapsamaktadır. Araştırma 13 Aralık 2018 ve 28 Mart 2019 tarihleri arasında gerçekleşmiş olup katılımcı öğrenciler amaçsal örneklem tekniklerinden olan, ölçüt örnekleme ile 9. sınıf öğrencilerinden 15 öğrenci olarak belirlenmiştir. Ayrıca araştırmacı da katılımcı gözlemci olarak çalışmada yer almıştır. Araştırma da veri toplama aracı olarak video kayıtları, ses kayıtları, öğrenci günlükleri, öğretmen günlükleri, yarı-yapılandırılmış görüşmeler, çalışma yapıtları, öğrenci ürünleri kullanılmıştır. Araştırma verilerinin analizi ise içerik analizi yöntemi ile çözümlenmiştir. Araştırma bulguları "Sanat Akımlarını Tanıma", "Pedagojik Eleştiri Yöntemi" ve "Görsel Sanatlar Dersi Süreci", olmak üzere 3 ana tema da toplanmıştır. Araştırma sonucunda, öğrencilerin sanat akımları ile ilgili edindikleri bilgileri sentezleyebildikleri; süreç içerisinde ürünlerini pedagojik sanat eleştirisi yöntemine göre inceleyebildikleri ve "sanat eserinden etkilenerek ürün ortaya çıkarır" kazanımını edindikleri ve görsel sanatlar dersine yönelik olumlu tutum sergiledikleri görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Sanat Eleştirisi, Görsel Sanatlar Eğitimi, Pedagojik Sanat Eleştirisi, Sanat Eğitimi, Modern Sanat Akımları

ABSTRACT

The study was based on sub-learning field of Artwork Assessment of Artwork Criticism and Aesthetic Learning of Visual Arts Course taught at high school education. In this sense; the aim was to provide students with such abilities as developing aesthetic consciousness, learning art history, learning art movements and conducting art criticism. It is important to offer students a visual art culture so that they can have an enlightened artistic background and individuals who love and understand art can be educated. In this study, the basic objective was to discover how processes of visual arts course taught at Girls' Vocational School could be applied and conducted through pedagogical art criticism method. The study, planned in action research, included a total of 14 weeks by offering theoretical teaching during the first eight weeks, pedagogical art criticism studies during the 10th-12th weeks and achieving student products during the last three weeks at Girls' Vocational School in 2018-2019 academic year. The study was done between the 13th of December, 2018 and the 28th of March, 2019 and the sample was consisted of 15 9th grade students selected through criterion sampling of purposive sampling techniques. Besides, the researcher joined the study as an observer. As data collection tools; video recordings, voice recordings, student diaries, teacher diaries, semi-structured interviews, work-sheets and student products were used. As a result of the study; it was identified that in the process, students could synthesize the knowledge related to art movements, could examine their products according to pedagogical art criticism method, achieved the learning outcome of "they can produce artistic products by being influenced by art work." and showed a positive attitude towards visual arts course.

Key Words: Art Criticism, Visual Arts Education, Pedagogical Art Criticism, Art Education, Modern Art Movements

1. GİRİŞ

Eğitim, insanın kendisi ya da başkası üzerinde, bilinçli olarak istenen davranış değişiklikleri yapmak üzere, etkide bulunma sürecidir (Özsoy ve Alakuş, 2009: 38). Bu tanımdan yola çıkacak olursak, kişi ilk eğitimini aile ve çevresinden alır daha sonra örgün ve yaygın eğitim yoluyla eğitimini yaşamı boyunca devam ettirir.

Sanat eğitimi ise ilk ve ortaöğretim kurumlarında görsel sanatlar/ müzik dersleri kapsamında (2019) zorunlu ders olarak verilmektedir. Araştırmamızın uygulanacağı görsel sanatlar dersi; kültürel kimliğini bilen, özgün düşünebilen, diğer toplumların kültürel değerlerine saygı duyan, sanatı anlayan ve seven, sanata karşı duyarlı ve estetik bilinç kazanmış bireyler yetiştirebilmek açısından önemlidir. Bu nedenle Sanat eğitimi, bireyin çevresini daha iyi görmesini sağlayarak içinde bulunduğu toplum ve dış dünya ile bağlantılar kurmasına, çevreye olan duyarlılığını estetik anlamda değerlendirmesine, yaratıcı ve üretici bir birey olmasına yarayan önemli alanlardan biridir (Yükselgün ve Türkcan, 2012: 338; Kayalar, 2016). Bu gereksinimden yola çıkarak ortaöğretim düzeyindeki öğrencilerin kendilerini geliştirmeleri, bilinçli bir sanat tüketicisi olabilmeleri ve kendi ürünlerini üretebilecek seviyeye ulaşmaları için sanat eğitimi gereklidir. “Kimileri sanatın sadece resim, heykel, seramik gibi yalnızca müzelerde yer alan ya da galerilerde sergilenen nesnelere oluştuğunu düşünür. Hâlbuki sanat hayatın bir parçasıdır” (Özsoy ve Alakuş, 2009: 38). Genel eğitimdeki sistemleşme zamanın ihtiyaçlarına uygun olarak sanat eğitiminde de görüldü. Daha çok iş eğitimi anlayışının egemen olduğu sanat eğitimi, sonraları sezgisel ve imgesel alanları öne çıkartan kuramlarla özgün yerini buldu (San, 1993; Gross, 2013; Ünver, 2016). Özellikle 19. yüzyılda bilimsel verilerden yararlanılarak, endüstri toplumunun ihtiyaçlarına uygun programlar oluşturuldu. Endüstri toplumunun ihtiyaçları gözetilerek başlatılan iş eğitimi hareketi, kuramdan daha fazla uygulamaya önem verdi. Toplumsal bilinç ve yarar önem kazandı (Sönmez, 1991). 20. Yüzyılın ilk çeyreğinde başlatılan Bauhaus ekolüyle temel sanat eğitimi hareketi günümüzde hala devam etmektedir.

Bu düşünceden hareketle sanat eğitimi günlük yaşamdan ayrı tutmamız olanaksızlaşmaktadır, kişilerin her zaman karşısına çıkabilecek olan sanat eserlerini anlamlandırabilmesi, yorumlayabilmesi için sanat eğitimi önemlidir. Kişilerin bu kapsamda sanat eleştirisi, sanat tarihi, sanat akımları gibi alanlarda bilgi sahibi olması karşısına çıkan görsel sanat eserlerini anlamlandırmasının, tanımlamasının, uygulamasının, yorumlamasının yolunu açabilir ve kişilerin sanata değer vermesini sağlayabilir. Okullarda işin mutfağına öğrenciler dâhil edilerek öğrenci merkezli (yapılandırmacı) dersler işlenerek daha fazla verim alınabilir.

Araştırma Kız Meslek Lisesi öğrencilerini kapsamaktadır. Ortaöğretim düzeyine gelmiş öğrencilerin yaş düzeyi gereği eleştirel düşüncüyü kazanmış olmaları ve bunun yanı sıra bilinçli bir yaratıcılık düzeyine de ulaşmış olmaları gerekir. Çocuğun sanatsal gelişim evrelerinden mantık dönemini tamamlamış olan orta öğretim öğrencilerinin, tasarımlarında farklı renk düzenlemelerini deneyip uygulayabilir duruma gelmiş olmaları beklenir. Bu dönemi tamamlamış olan bir genç, rengi betimlemek istediği duygu ve düşüncesinin aracı olarak da kullanılabilir. Fakat bedensel ve zihinsel olarak bu aşamaları tamamlamış olan ortaöğretim öğrencilerinin bir kısmı özgün resimler yapmakta çoğu zaman zorlanabilmektedirler. Bu sorunsaldan yola çıkarak; öğrencilerin özgün ürünler üretmekte zorlanmalarının temel sorunlarından birisi sanat eğitimi yetersizliği olabilir. Sanat alanındaki bu yetersizlik görsel sanatlar dersinin verimini etkileyebilir ve gerekli önemin ve özenin gösterilmesini engelleyebilir. Bu acıdan sanat eğitimi okullarda pedagojik sanat eleştirisi ile ilintili olarak verilebilir ve yeni nesillerin muhakeme gücü geliştirilebilir, böylece öğrencilerin kendilerini özgürce ifade edebileceği ortamlar yaratılabilir.

Bu araştırma sürecinde ise; öğrencilere sanat akımları anlatılmış ve bu sanat akımlarından seçilen eserlerle pedagojik sanat eleştirisi basamağına uygun çalışmalar oluşturulmuş ve süreç sonunda öğrencilerin ürün üretmeleri desteklenmiştir.

1.1. Problem Durumu

Ortaöğretim kademesinde eğitim gören Kız Meslek Lisesi öğrencilerinin görsel sanatlar dersinde özgür ve özgün tasarımlar ve ürünler üretmelerinde zorlandıkları görülmüş ve çoğu öğrencinin kopya ya da taklit yoluyla resimler yaptığı araştırmacı tarafından fark edilmiştir. Öğrenciler tarafından da bu sorun “Akıldan resim yapamıyorum.” şeklinde birçok defa dile getirilmiştir. Bu sorundan yola çıkarak, araştırmanın problem durumu; Kız Meslek Lisesindeki görsel sanatlar dersi sürecinin pedagojik sanat eleştirisi yöntemiyle nasıl uygulanacağı ve yürütülebileceğini belirlemek olarak belirlenmiştir. Bu konu ile ilişkili olarak sanat eğitimi Vural’a göre (2011), Çocuğa kendisini özgürce ifade etmenin yanı sıra, yaratıcı düşünme, özgün olma, taklit ve kopyacılıktan uzak olma, bir konu üzerinde odaklanarak ilgi ve dikkatini

uzun süre tutabilme ve olayları çok boyutlu olarak düşünerek değerlendirmeyi öğretir. Bir diğer açıklamada Buyurgan'a göre (2007), Nitelikli bir sanat eğitimi programı ile öğrenciler soyut düşünce ve duygularını ifade edebilecek, hem sözel hem de sözel olmayan yöntemleri öğrenir. Yine öğrenciler yaratıcı zekâlarına güvenmeyi, hem de bazı problemlerin çok farklı çözümü olduğunu görürler. Bu açıklamalardan yola çıkarak öğrencilerin teknolojik kopya ürünlerine yönelmesi ve imge tasarılarının engellenmesi sanat eğitimi ile önlenebilir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmada Kız Meslek Lisesindeki görsel sanatlar dersi sürecinin pedagojik sanat eleştirisi yöntemiyle nasıl uygulanacağı ve nasıl yürütülebileceğini belirlemek temel amaçtır. Araştırmanın alt amaçları ise;

- 1- Öğrenciler, pedagojik sanat eleştirisi yöntemine göre eserleri nasıl incelemişlerdir?
- 2- Öğrenciler, pedagojik sanat eleştirisi yöntemi ile edindikleri sanat akımları hakkındaki bilgileri sanatsal ürünlerinde nasıl kullanmışlardır?
- 3- Öğrencilerin pedagojik sanat eleştirisi uygulamalarında görsel sanatlar dersinde anlatılan sanat akımlarını işe koşmuş mudur?
- 4- Görsel sanatlar dersinde pedagojik sanat eleştirisi yöntemine göre incelenen eserler öğrenci ürünlerine nasıl yansımıştır?
- 5- Öğrencilerin sanat akımları ve pedagojik sanat eleştirisi hakkında görüşleri nelerdir?
- 6- Öğrencilerin pedagojik sanat eleştirisi yöntemine göre işlenen görsel sanatlar dersine ilişkin görüşleri nelerdir?
- 7- Öğrencilerin pedagojik sanat eleştirisi yöntemine ilişkin kazanımları nelerdir?

1.3. Araştırmanın Önemi

Görsel sanatlar dersinde öğrenciler çoğunlukla ortaya yeni bir ürün koymak yerine var olan çeşitli formların kopyalarını resmetmeye çalışmaktadır. Gelişim olarak herhangi bir sıkıntı yaşamadıkları halde resim dersine karşı kolaycı ve özgüven eksikliği ile yaklaşmakta ve derse daha çok kopya ve taklit resimler yaparak devam etmektedirler. Bu kişisel gözlem ile birlikte görsel sanatlar dersinde öğrencilerimize istedik davranışları nasıl kazandırabileceğimiz konusunda sanat eleştirisinden faydalanarak onlara pedagojik sanat eleştirisi basamağını uygulayarak daha fazla sanat eseri tanıtıp, zihinsel çeşitliliği arttırarak hem muhakeme gücünü geliştirmeyi hem de görsel doyum seviyesine ulaşmaları kısmen de olsa sağlanmak istenmiştir. Kendilerine ait bir anlatım ile ürünlerini özgün ürünler olarak üretip üretemeyecekleri araştırılmak istenmiştir.

Özgün ürünler üretebilen öğrenciler alana yeni bireyler kazandırmak adına bizlere fayda sağlayabilir. Öğrencilerin, pedagojik sanat eleştirisi yöntemini kullanmaları sanat eğitimi açısından onlara farkındalık katabilir. Bu çalışmanın sonucunda öğrencilerin görsel algılarının gelişmesiyle karşılaştıkları diğer eserleri muhakeme edebilir ve bilinçli bir şekilde uygulama yapabilir. Süreç sonunda ürettiği ürünler ile özgüven gelişimine katkı sağlayabilir.

1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırma, 2018-2019 öğretim yılı birinci ve ikinci yarısında 13/12/2018 ve 28/03/2019 arasında tarihleri arasında yapılmıştır. Araştırmada, her ders 40 dakika olup 8 hafta ders anlatımı, 3 hafta pedagojik sanat eleştirisi uygulaması, 3 hafta da öğrenci ürünleri olarak belirlenmiştir.

Araştırma 2018-2019 öğretim yılı Kız Meslek ve Teknik Anadolu Lisesi'nde, görsel sanatlar dersini alan 9. sınıf düzeyindeki 15 kız öğrencilerinden oluşmaktadır.

Araştırma verileri, alan yazın taraması, video kaydı, ses kayıtları, araştırmacı (öğretmen) günlüğü, öğrenci günlükleri, yarı-yapılandırılmış görüşmeler (ses kayıtları), gözlemler, çalışma yapıtları, öğrenci ürünleri ile elde edilmiş olup 2018-2019 öğretim yılı ile sınırlandırılmıştır.

Araştırma, tek il bazında ve tek bir okulda gerçekleşmiş olup Türkiye genelinde bir genelleme ya da temsil söz konusu değildir.

Araştırmada ders akışı MEB'in Meslek Liselerinde kullanılmak üzere hazırlattığı "Grafik ve Fotoğraf" alanına ait olan ders kitabında yer alan sanat akımları ile sınırlandırılmıştır.

2. YÖNTEM

2.1. Araştırma Modeli

Araştırma, 2018-2019 eğitim öğretim yılı içerisinde Kız Meslek Lisesinde okuyan 15 öğrenci ile sanat akımları ders anlatımı sonrasında pedagojik sanat eleştirisi uygulaması yapan 15 öğrencinin süreç sonundaki ürünlerini gözlemlemeye yönelik bir araştırmadır. Araştırma eylem araştırması ile tasarlanmıştır.

Alan yazında eylem araştırması için ortak bir tanım olmamakla birlikte çeşitli tanımlar yapılmıştır. Eylem araştırması, eğitim uygulamalarını geliştirmek için uygulayıcılar tarafından yürütülen, uygulamaları sistematik olarak anlamak, değerlendirmek ve değiştirmek amacıyla güden bir araştırmadır (Ekiz, 2006; akt: Ersoy ve Avcı, 2017: 110). Başka bir tanımda ise Eylem araştırması bir grup insanın bir problemi tanımlaması, problemi çözmek için bir şeyler yapması, çabalarının ne kadar başarılı olduğunu görmesi, eğer sonuçtan tatmin olmazlarsa yeniden denemesi kısaca, yaparak ve yaşayarak öğrenmesidir (O'Brien, 2003; akt: Aksoy, 2003: 477). Bu doğrultuda araştırma kapsamında da 2018-2019 eğitim-öğretim faaliyetlerinin yürütülmesi ve geliştirilmesi ele alınmıştır. Görsel sanatlar alanının da kullanmaya elverişli olan bu araştırma türü araştırmamıza hem araştırmacıyı hem de öğrencileri aktif olarak katmaktadır. Eylem araştırması türleri Ersoy ve Avcı'ya göre (2016), teknik/bilimsel/ işbirlikli eylem araştırması, uygulamalı / karşılıklı işbirliği / tartışma odaklı eylem araştırması, özgürlükçü / geliştirici / eleştirel eylem araştırması, sınıf içi eylem araştırması ve katılımcı eylem araştırması olarak ayrılmıştır.

Bu araştırma ise; eylem araştırması türlerinden sınıf içi eylem araştırması olarak planlanmıştır.

2.2. Araştırma Ortamı

Araştırma 2018-2019 eğitim-öğretim yılı içerisinde Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi görsel sanatlar dersinde ders öğretmeni ve aynı zamanda araştırmacı olan sorumlu araştırmacı tarafından planlanmıştır. Uygulama süreci toplam 14 hafta sürecek olup 9. sınıf ders müfredatı da göz önüne alınarak bağlantılı olarak planlanmış ve 9. sınıf öğrencileriyle sınıf (derslik) ortamında gerçekleştirilmiştir.

2.3. Katılımcılar

Araştırmanın katılımcıları Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, 2018-2019 eğitim- öğretim yılı içerisindeki 9. sınıfta okuyan 15 öğrenciden oluşmaktadır. Katılımcıların belirlenmesinde amaçsal örnekleme tekniklerinden olan, ölçüt örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Ölçüt örnekleme, "Bir araştırmada gözlem birimleri belli niteliklere sahip kişiler, olaylar, nesnelere ya da durumlardan oluşabilir. Bu durumda örneklem için belirlenen ölçütü karşılayan birimler (nesnelere, olaylar vb.), örnekleme alınır" (Büyüköztük ve Diğerleri, 2011: 91). Araştırma da yer alan öğrenciler ölçüt örnekleme yöntemine göre araştırmacının belirlediği; çalışma yapraklarını düzenli teslim eden, devamsızlık sorunu olmayan, araştırmaya gönüllü katılan ve istekli olanlardan seçilmiştir. Araştırma kapsamında öğrencilerin asıl isimleri saklı tutulmuş olup her bir öğrenciye kod adları verilmiştir.

Araştırma süreci eylem araştırması olarak planlanmıştır ve araştırmacıda sürece dâhil olduğu için katılımcılar arasında yer almıştır. Araştırmaya araştırmacı da aktif olarak katılmış olup dersin planlanmasını, işlenişini, takibini, anlatımını, uygulanmasını ve rehberliğini üstlenmiştir.

2.4. Araştırmacının Rolü

Araştırma eylem araştırması türlerinden sınıf içi eylem araştırması ile oluşturulmuştur. Öğretmenler tarafından sınıf içinde yapılan etkinlikleri geliştirmek için kullanılan sınıf içi eylem araştırmaları için Ersoy ve Avcı'ya göre (2017), örneğin; "Burada bir sanat eğitimcisi, sanat yoluyla sınıftaki öğrencilere farklılıklara saygı duymayı öğretmede sanatın nasıl bir katkı sağlayacağını incelemek isteyebilir. Yalnız öncelikle sınıftaki öğrencilerin farklılıklara saygı göstermeme sorununu yaşıyor olmaları gerekir. Eğer böyle bir sorun varsa sanat eğitimcisi hangi yöntemi uygulayarak bu sorunu çözebileceği konusunda bir eylem araştırması yapabilir." Bu araştırmada kapsamında ise araştırmacı, sınıfta öğrencilerin sürekli dile getirmiş olduğu "Akıldan resim yapamıyorum" sözlerine yönelmiş ve dersi nasıl daha aktif hale getirebilirim? Sorusuyla öğrencilerin ürünlerini geliştirebilmek adına sınıf içi eylem araştırmasını seçmiştir.

2.5. Verileri Toplanma Araçları

Araştırmada veri toplama aracı olarak video kayıtlar, öğretmen ve öğrenci günlükleri, çalışma yaprakları, gözlem, yarı-yapılandırılmış görüşme ve ürün değerlendirme ölçeği kullanılmıştır.

Video kayıtlar: “Öğrencilerin sözel olmayan davranışları, ders boyunca oldukları yer ve hareketleri, sizin pedagojik teknikleriniz veya performansınız hakkında genel bir bilgi sağlar” (Johnson, 2019: 96). Video kayıtlar sınıfın tamamını görecektir şekilde yerleştirilmiş ve her hafta 2 ders saati (40 dk) olmak üzere, 20’şer dakikalık videolar dört bölüm bir ders saati edecek şekilde kayıt altına alınmıştır. Video kayıtlar araştırmanın veri analizi kısmında tek tek izlenerek araştırmaya veri sağlayan kısımlar bulgular ve yorum kısmına yansıtılmıştır.

Araştırmada görüşme tekniği kullanılmış olup yarı-yapılandırılmış görüşmelerle veriler toplanmıştır. Bu teknikte, araştırmacı önceden sormayı planladığı soruları içeren görüşme protokolünü hazırlar. Buna karşın araştırmacı görüşmenin akışına bağlı olarak değişik yan ya da alt sorularla görüşmenin akışını etkileyebilir ve kişinin yanıtlarını açmasını ve ayrıntılandırmasını sağlayabilir (Türnüklü, 2000, s. 547). Bu açıdan yarı-yapılandırılmış görüşmelerde hazırlanan sorular dışında sorularda sorulabilindiği için araştırmacı gerekli gördüğünde soru ekleme gibi bir şansa sahiptir. Araştırmada araştırmacı tarafından 3 alan uzmanının görüşü alınarak önceden hazırlanan sorular ile görüşme verileri süre kısıtlaması yapılmaksızın ders anlatım sürecinin sonunda 9. haftada başlayarak görüşmeler ses kaydına alınmıştır.

Araştırma Günlüğü: “Araştırmamızın tüm bölümleriyle ilişkili gözlemlerinizi ve düşüncelerinizi kaydetmek için kullandığınız bir defterdir. Araştırmanızın kronolojik olarak parçalarını bir araya getirmeye çalıştığınızda çok önemli bir kaynaktır.” (Johnson, 2019: 81). Söz konusu araştırma da araştırmacı ve öğrenci günlükleri olmak üzere her hafta katılımcılar tarafından iki tür günlük tutulmuş ve veri analizleri yapılarak bulgular ve yorum kısmına eklenmiştir.

Çalışma Yaprakları: “Öğrencilerin yapması gerekenlerin belirtildiği işlem basamaklarını içeren, bilgilerini kendi kendilerine yapılandırmalarına yardım eden ve aynı anda tüm sınıfın verilen etkinliğe katılımını sağlayan önemli materyallerdendir” (Aydoğdu ve Kesercioğlu, 2005: 217). Araştırmada çalışma yaprakları, sanat akımları ders anlatım sürecinin başlamasından itibaren, derslerin başında ilk çalışma yaprağı ve sonunda son çalışma yaprağı şeklinde öğrencilere dağıtılmıştır. Bu süreci izleyen 9. hafta da ise bu çalışma yapraklarına ek olarak pedagojik sanat eleştirisi çalışma yaprağı öğrencilere dağıtılmış ve veri analizi kısmında analiz edilerek bulgular ve yorum kısmında araştırmaya yansıtılmıştır. Çalışma yaprakları hazırlanırken 3 alan uzmanı görüşüne başvurulmuştur.

Gözlem: Belirli bir kimse, yer, olay, nesne, durum ya da şarta ait bilgi toplama amacıyla, belirli hedeflere yöneltilmiş bir bakış ve dinleyiş olarak tanımlanabilir (Şahin, 2015: 162). Araştırmacı araştırma boyunca verileri toplarken gözlemci konumunda yer almıştır ve sürece dair gözlem formunu öğrenciler açısından doldurmuştur.

Ürün Değerlendirme Ölçeği: Bu düzey belirleme listesi, Fen Bilimi projeleri, buluş, drama, dans veya deney gibi her tür ürün veya performansı analiz etmek ve değerlendirmek için kullanılabilir (Johnson, 2019: 97-98). Araştırmada kullanılan ürün değerlendirme ölçeği MEB’in 9. sınıf müfredatında yer alan değerlendirme ölçeğinin 3 alan uzmanına da danışılarak araştırma konusuna göre uyarlanması ile elde edilmiştir. Söz konusu değerlendirme ölçeği süreç sonunda 3 alan uzmanının öğrenci ürünlerini değerlendirmesi ile sonuçlanmış ve verileştirilmiştir.

2.6. Verilerin Analizi

Araştırmada içerik analizi kullanılmıştır. Öncelikle makro düzeyde araştırmacı tarafından verilerin dökümü sağlanmıştır. Hafta hafta 15 öğrenciden elde edilen, görüşme formu, çalışma yaprakları ve öğrenci günlüklerinin yer aldığı yazılı dokümanlar bilgisayar ortamına aktarılmış analiz yapılmıştır. Ayrıca araştırmacı günlüğü, video kayıtları ve öğrencilerin sanatsal ürünleri ile ilgili dokümanları da değerlendirilmiştir.

Araştırmanın amaç ve alt amaçlarına paralel olan veriler daha sonra mikro düzeyde dökümlerle; görüşme, çalışma yaprakları ve öğrenci günlüklerinden alınıp içerik analizi kullanılarak temalara ayrılmış, temalara bağlı kodlar kategorileştirilmiştir. Elde edilen tema ve kodlara bulgular ve yorum kısmında yer verilmiştir. Temalar oluşturulurken araştırmacı tarafından kodlanan veriler alan uzmanları tarafından kontrol edilerek tekrar kodlanmıştır. Kodlayıcılar arası güvenilirlik Miles ve Huberman’a göre (2015), (güvenirlilik= görüş

birliği sayısı/ toplam görüş birliği+ görüş ayrılığı sayısı) ile hesaplanmış ve kodlayıcılar arası güvenilirlik %82.9 olarak hesaplanmıştır. Bu güvenilirlik sayısı ise kodlayıcılar arası güvenilirlik açısından yüksektir.

Üç alan uzmanı tarafından ürün değerlendirme formuna göre öğrenci ürünleri değerlendirilmiş ve değerlendirmelerin ortalaması alınarak bulgular ve yorumlar kısmına eklenmiştir. Ayrıca MEB'in 9. sınıf öğretmen kılavuz kitabında yer alan gözlem formu araştırmaya uyarlanarak; Gözlem formu araştırmacı tarafından doldurulmuş ve frekans sistemi ile toplanıp tabloya dönüştürülmüştür.

Araştırmada veriler amaç ve alt amaçlara bağlı kalarak ele alınmış ve içerik analizi yapılan tüm veriler içerisinde araştırmanın amaçlarına ışık tutacak verilere yer verilmiştir. Bulgular ve yorumlama kısmında araştırmanın veri toplama araçlarından yararlanılmış bu verilerden doğrudan alıntılar yapılarak tema ve kodlarla bağlantılı şekilde ele alınmıştır. Elde edilen bu verileri araştırmacı kendi görüşlerini de yansıtarak yorumlamıştır.

2.7. Araştırmanın Geçerlik ve Güvenirliği

Bir nitel araştırma deseni olan eylem araştırması sağlamlık, geçerlilik ve güvenilirlik kavramlarını içerir. Alan yazında, eylem araştırmasının kalitesinin artırılması ve bulguların uygulamaya yansımaları/yön vermesi açısından sağlamlığın çok önemli olduğuna dair sıklıkla vurgu yapılmaktadır (Gürgür, 2017: 76). Eylem araştırmalarında süreci, verileri ve verilerin denetimini, verilerin sonuçlarını kalitesini ve doğruluğunu sağlayan sağlamlığıdır. Eylem araştırmalarında sağlamlıktan kastımız; Çeşitleme, araştırmacının deneyiminden kaynaklı uzmanlardan aldığı görüşler ve değerlendirmeler, araştırmaya uzun süreli katılımın sağlanması ve araştırmacının gözlemleri ile döngüsünün tekrarlanmasıdır.

Çeşitleme, bir şeye birden fazla bakış açısıyla bakmak demektir. Eylem araştırmalarında çeşitleme, farklı türlerde veri toplama, farklı veri kaynakları kullanma, verileri değişik zamanlarda toplama ve araştırmayı okuyan diğer kişilerin bulgularını doğrulaması ve düzeltilmesi amacıyla tekrardan gözden geçirmesi ile gerçekleşir (Johnson'dan akt. Çığır, 2016: 68). Araştırma da ise veri çeşitliliği; ilk ve son çalışma yaprakları, pedagojik sanat eleştirisi çalışma yaprağı, öğrenci günlükleri, yarı-yapılandırılmış görüşmeler, video kayıtları, araştırmacı günlüğü ve dokümanlar aracılığı ile sağlanmıştır. Geçerlik için aranan şart; bir şeyin ölçülmek istenileni ne derece ölçmesidir. Bu açısından veri toplama araçlarının bir arada kullanılması araştırmanın inandırıcılığı ve sağlamlığı için tercih edilmiştir.

Araştırma da güvenilirlik, benzer sonuçlar ile tekrarlanma derecesini görmek amacıyla (araştırmacının deneyiminden kaynaklı) veri toplama araçları (Çalışma yaprakları, görüşme soruları, ürün değerlendirme formu, gözlem formu) ve araştırmanın tema ve kodları belirlenirken alan uzmanlarına başvurulmuştur. Temalar ve kodlar belirlenirken; öncelikle araştırmacı verileri kodlamış sonra alan uzmanlarıncı kodlama gerçekleştirilmiştir. Öğrenci ürünlerinin değerlendirilmesi aşamasında da 3 alan uzmanına başvurulmuş ve öğrencilerin ürünleri alan uzmanlarıncı değerlendirilmiştir.

Araştırma da sağlamlık için sahada uzun süreli katılım ve saha gözlemi ile birlikte sistematiklikten bahsedilmektedir (Gürgür, 2017: 75). 14 haftalık bir süreç kullanılmış olup saha gözlemi araştırmacı tarafından sağlanarak gözlem formları tutulmuştur.

Eylem araştırması döngüsel ve sarmal bir şekilde ele alınır. Süreçte gerçekleştirilen her döngünün odaklanılan konunun daha iyi anlaşılmasını sağlayabileceği ve değişimi/ gelişimi gerçekleştirmede yardımcı olabileceği, bununla birlikte ortaya çıkan sonuçların inandırıcılığını artırabileceği bilinmektedir (Mertler (2004)'den akt. Gürgür, 2017: 74). Bu bağlamda araştırmada veri toplama araçlarından içerik analizi ile elde edilen kodlarla veriler içi bir döngü olmuş ve "Sanat Akımları Tanımı", "Pedagojik Sanat Eleştirisi Uygulama Süreci" ve "Görsel Sanatlar Dersi Süreci" temalarına ulaşılmıştır.

3. BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde araştırmada elde edilen bulgular ve yorumlar yer almaktadır. Görsel sanatlar ders anlatım süreci etkinlikleri MEB'in Grafik ve Fotoğraf Alanı kitabının Çağdaş Sanat Akımları 211G0087 materyali ile 9. sınıf Görsel Sanatlar Dersi Öğretmen Kılavuz Kitabından faydalanarak ilk başlık "Sanat Akımları" olmak üzere iki başlık altında etkinlikler gruplandırılmıştır. Birinci başlık altında Sanat akımları anlatılarak pedagojik sanat eleştirisi yöntemine giriş yapılmıştır. İkinci başlık da ise; "Pedagojik Sanat Eleştirisi Uygulamaları" yer almaktadır. Öğrencilerin pedagojik sanat eleştirisi uygulamalarını ve kendi seçtikleri akımlarla ilgili ürünlerini kapsamaktadır. Bu etkinlikler süresince hazırlanan çalışma yaprakları, görüşmeler, pedagojik sanat eleştirisi soruları, ürün değerlendirme formları, video kayıtlar, günlükler 3 alan

uzmanı görüşü de alınarak araştırmının içerik analizi için araştırma soruları dâhilin de incelenmiş ve elde edilen bulgular araştırma amaçları ve alt amaçları doğrultusunda ilişkilendirilerek yorumlanmıştır. Araştırma bulgularının yorumlanmasında uygulama sürecinde elde edilen verilerden yararlanılmış ve bu süreç de ki etkinlikler göz önüne alınmıştır.

Kız Meslek Lisesindeki görsel sanatlar dersi sürecinin pedagojik sanat eleştirisi yöntemiyle nasıl uygulanacağı ve yürütülebileceğini belirlemek amacıyla araştırmının amaç ve alt amaçları da dikkate alınarak, içerik analizi ve kodlamalar sonucunda “Sanat Akımlarını Tanıma”, “Pedagojik Sanat Eleştirisi Yöntemi” ve “Görsel Sanatlar Dersi Süreci” olmak üzere 3 ana tema belirlenmiştir. 1.alt amaç olan, “Öğrenciler, pedagojik sanat eleştirisi yöntemine göre eserleri nasıl incelemişlerdir?” sorusu “Pedagojik Sanat Eleştirisi Yöntemi” ile ilişkilendirilerek, 2. ve 3. alt amaç olan, “Öğrenciler, pedagojik sanat eleştirisi yöntemi ile edindikleri sanat akımları hakkındaki bilgileri sanatsal ürünlerinde nasıl kullanmışlardır?” sorusu ve “Öğrencilerin pedagojik sanat eleştirisi uygulamalarında görsel sanatlar dersinde anlatılan sanat akımlarını işe koşmuş mudur?” soruları “Sanat Akımlarını Tanıma” ve “Pedagojik Sanat Eleştirisi Yöntemi” ile ilişkilendirilerek, 4.alt amaç olan, “Görsel sanatlar dersinde pedagojik sanat eleştirisi yöntemine göre incelenen eserler öğrenci ürünlerine nasıl yansımıştır?” sorusu, “Pedagojik Sanat Eleştirisi Yöntemi” ve “Görsel Sanatlar Dersi Süreci” ile ilişkilendirilerek bulgular ve yorumlara yansıtılmıştır. 5.alt amaç olan, “Öğrencilerin sanat akımları ve pedagojik sanat eleştirisi hakkında görüşleri nelerdir?” sorusu “Pedagojik Sanat Eleştirisi Yöntemi” , “Sanat Akımlarını Tanıma” ve “Görsel Sanatlar Dersi Süreci” ile ilişkilendirilerek, 6.alt amaç olan, “Öğrencilerin pedagojik sanat eleştirisi yöntemine göre işlenen görsel sanatlar dersine ilişkin görüşleri nelerdir?” sorusu, “Görsel Sanatlar Dersi Süreci” ile ilişkilendirilerek, 7.alt amaç olan, “Öğrencilerin pedagojik sanat eleştirisi yöntemine ilişkin kazanımları nelerdir?” sorusu “Görsel Sanatlar Dersi Süreci” ile ilişkilendirilerek bulgular ve yoruma eklenmiştir.

Ortaöğretim görsel sanatlar dersinde pedagojik sanat eleştirisi uygulamalarına ait temalar ve alt temalar şu şekildedir: Sanat Akımları; Empresyonizm, Ekspresyonizm, Fovizm, Kübizm, Fütürizm, Dada, Sürrealizm, Pop-art, Op-art, Soyut Sanat, Kinetik Sanat, Kavramsal Sanat olarak,

Pedagojik sanat eleştirisi yöntemi uygulama süreci; Uygulama öncesi, uygulama sonrası, Öğrenci ürünleri olarak, Görsel sanatlar dersi süreci; Öğretmenin ders işleyişi, kazanımlar, görüşler olarak sınıflandırılmıştır.

3.1. Ders İçeriğinin Oluşturulması

Sanat Eleştirisi çalışmalarının planlanmasında ve uygulanacak olan ders içeriğinin seçilmesinde Kız Meslek Lisesi öğrencilerinin genel olarak “Akımdan resim yapamıyorum” ifadeleri ile özgün ürünler elde etmekte güçlük çekme probleminden yola çıkılarak araştırmaya başlanmıştır. Milli Eğitim Bakanlığının Grafik ve Fotoğraf Alanı ders kitabın da yer alan sanat akımları kazanımlarından yararlanılmış ve ders içeriği 9. sınıf Meslek ve Teknik Anadolu Liselerinde ders olarak okutulan görsel sanatlar dersi kazanımlarına uyarlanmıştır. Görsel Sanatlar ders içeriğinde olan 1. Ünite de Görsel Sanat Kültürü başlığı içerisinde 3. Başlık olan Sanat Eseri İnceleme ve 2. Ünite de Görsel Sanatlarda Biçimlendirme başlığı içerisinde bulunan 7. alt başlık olan Renkli Resim Uygulamaları ders içeriği ile uyumlu olarak sanat akımları konusu eklenmiş ve ders akışı belirlenmiştir.

Pedagojik sanat eleştirisi ders izlencesi hazırlanırken, MEB Sanat Eğitimi Programları da göz önünde bulundurularak; Öğrencilere uygulanacak olan pedagojik sanat eleştirisi uygulama öncesinde ders içi hazır bulunuşluğu artırmak ve öğrencilere sanat eleştirisi için gerekli kazanımları kazandırabilmek için sanat akımları da araştırmaya dâhil edilerek araştırmının genel hatları belirlenmiştir.

Ders izlencesi içeriğinde dersin süresi, kazanımları, kazanımlara ulaşmak için izlenecek süreç ve yönteme ilişkin aşağıdaki 14 haftalık bir ders programını içermektedir.

Tablo 1. 14 Haftalık Ders Programı Çizelgesi

Ders Adı: Görsel Sanatlar/ Pedagojik Sanat Eleştirisi	
Okul: Kız Meslek Lisesi	
2018-2019 Eğitim Öğretim Yılı	
1.hafta	Sanat Akımları (Empresyonizm, Ekspresyonizm, Fovizm)
2.hafta	Sanat Akımları (Empresyonizm, Ekspresyonizm, Fovizm)
3. hafta	Sanat Akımları (Kübizm, Fütürizm)
4. hafta	Sanat Akımları (Kübizm, Fütürizm)
5. hafta	Sanat Akımları (Dadaizm, Sürrealizm)

6.hafta	Sanat Akımları (Dadaizm, Sürrealizm)
7.hafta	Sanat Akımları (Soyut Sanat, Pop Art, Op Art, Kinetik Sanat, Kavramsal Sanat)
8.hafta	Sanat Akımları (Soyut Sanat, Pop Art, Op Art, Kinetik Sanat, Kavramsal Sanat)
9.hafta	Pedagojik Sanat Eleştirisi (Pedagojik Sanat Eleştirisi uygulaması)
10.hafta	Pedagojik Sanat Eleştirisi (Pedagojik Sanat Eleştirisi uygulaması)
11.hafta	Pedagojik Sanat Eleştirisi (Pedagojik Sanat Eleştirisi uygulaması)
12.hafta	Öğrenci Ürünleri
13.hafta	Öğrenci Ürünleri
14.hafta	Öğrenci Ürünleri

3.2. Araştırma Gönüllü Katılım Formu

Araştırma süresince uygulanacak her türlü video kayıt, ses kaydı, yapılacak etkinlikler, öğrenci ürünlerinin araştırmada yer alması gibi her dönütün araştırmada kullanılacağına dair velilerin ve öğrencilerin bilgilerinin ve izinlerinin olduğu etik ilkeler doğrultusunda hazırlanan araştırmaya ilişkin açıklamaların olduğu Veli İzin Formu ve Yeğitek Katılım Formu (Gönüllü Katılım Formu) araştırma öncesinde öğrenci ve velileri bilgilendirmek amacıyla hazırlanmıştır.

3.3. Ders Başı ve Sonu Çalışma Yaprakları

Araştırmada belli haftalarda öğrencilere verilmek üzere ilk çalışma yaprağı ve son çalışma yaprağı hazırlanmıştır.

3.4. Ders Ortamının Hazırlanması

Araştırma boyunca görsel sanatlar derslik/atölyesi okulda mevcut olmadığından dersler Kız Meslek Lisesi 9. sınıf dersliklerinden birinde yürütülmüştür. Derslik içerisinde akıllı tahta mevcuttur. Ders için gerekli olan ses kayıt cihazı, kamera gibi veri toplayıcılar araştırmacı tarafından gerekli izinler alınarak derse dâhil edilmiştir.

3.5. Eylem Araştırması Uygulama Süreci

Araştırma 2018-2019 eğitim-öğretim yılında 13 Aralık 2018 ve 28 Mart 2019 tarihleri arasında Kız Meslek Lisesi görsel sanatlar dersinde yapılmıştır. Araştırma süresince 8 hafta boyunca çeşitli sanat akımları anlatılmış ve seçilen örneklerden ilk ve son çalışma yaprağı uygulanarak her ders saati 2 saat olmak üzere 16 saat sanat akımları konusu işlenmiş ve çalışma yapraklarıyla pedagojik sanat eleştirisi uygulamasına ön bilgilendirmeler sağlanmıştır. Bu süreci izleyen haftadan sonra 3 hafta boyunca pedagojik sanat eleştirisi uygulamaları yapılmış, bu çalışma için görüşme soruları belirlenmiş ve araştırmacı tarafından bu sorular öğrencilere dağıtılmıştır. Araştırmanın ilk 8 haftasında işlenen sanat akımlarından örnekler seçilmiş ve seçilen sanat akımları ile ilintili eserler, öğrenciler tarafından pedagojik sanat eleştirisi basamaklarına uygun olarak incelenmiştir. Kalan 3 hafta da ise öğrenciler ilk 8 hafta boyunca işlenen sanat akımları ve 9-11. haftayı kapsayan pedagojik sanat eleştirisi uygulamaları sonucunda tüm kazanımlarını birleştirerek seçtikleri bir veya birden fazla sanat akım ile ilgili kendi ürünlerini ortaya koymuştur. Araştırma da 14 haftalık bu süreç araştırmanın genel ve alt amaçlarını kapsayıcı şekilde işe koşulmuştur. Araştırmada eylem döngüsü, belirli aralıklarla alan uzmanlarıyla bir araya gelinerek görüş, fikir ve bilgilerine başvurularak yürütülmüştür.

3.6 Araştırma Uygulama Sürecinde Bulgular

Araştırmanın 14 haftalık ders süreci içerisinde bulgular, video kayıtları, ses kayıt cihazı, görüşmeler, öğrenci günlükleri, ilk ve son çalışma yaprakları, araştırmacı günlüğü, öğrenci ürünlerinden elde edilmiştir. Elde edilen bulgular; 'Sanat Akımları Tanıma', 'Pedagojik Sanat Eleştirisi Yöntemi Uygulama Süreci' ve 'Görsel Sanatlar Dersi Süreci' olarak kategorize edilmiştir. Sanat akımları ders işleniş süreçleri aşağıda haftalar halinde verilmiştir.

3.6.1. Birinci Hafta Ders İşleniş Süreci ve Sürece İlişkin Bulgular

Resim 1: Claude Monet, Fırtınadan sonra Étretat'ta Uçurum, 1885, Clark Sanat Enstitüsü, Williamstown, Massachusetts

Tablo 2. Claude Monet "Fırtınadan Sonra Étretat'ta Uçurum" (Resim 1) Adlı Çalışmasına Dair Öğrencilerin İlk Çalışma Yaprağı Verileri

"Sizce resim ne anlatıyor?" sorusuna yönelik öğrenci görüşleri		
"Resim bize insanların huzur bulduğu yeri anlatıyor."	Gül	(13 Aralık 2018, İÇY)
"insanların huzur bulduğu bir yeri anlatıyor. Herkesin çok seveceği bir yaşamı anlatıyor. Yapan kişinin duygu ve düşüncesini resme yansıttığını anlatıyor."	Fatoş	
"Resim bana resmi yapan kişinin yalnız olduğunu hissettiriyor."	Yaren	
"Resim çok iç acısı görünmüyor kayalar var kayalar bana eskiden kalmış daha çok eskiyi anımsatan alanlar gibi geldi ve insanların terk ettiği bir yer savaş olmuş gibi görünüyor."	Umay	
[Öğrencilerin genel olarak iki fikir üzerinde durduğu görülmektedir. Birincisi, ortamın huzur verici olduğu, ikincisi ise; ortamda bir savaş ya da yıkık ve eski olduğu görüşüdür. Bunlardan farklı olarak yaren yalnızlık hissini vurgulamıştır.]		
"Resim size neler hissettiriyor?" sorusuna yönelik öğrenci görüşleri		
"Resim bana yaşamın bizlere neler öğreteceğini gösteriyor. En sinirli anımızda bile resim yaparak rahatlayabileceğimizi hissettiriyor."	Fatoş	(13 Aralık 2018, İÇY)
"Daha önce kırılmış dökülmüş bir yer olduğu için sakinlik hissettiriyor."	Berna	
[Öğrencilerin büyük bir kısmı bu soruyu "huzur verici ve özgürlük hissi" vurgusu yaparak cevap vermiştir.]		
"Bu resim size neyi çağırıştırıyor?" sorusuna yönelik öğrenci görüşleri		
"savaş anı"	Berna	13 Aralık 2018
[Öğrenciler bu soruya genel olarak mutluluk, huzur ve özgürlük yanıtını vermiştir. Farklı olarak Berna "savaş anı" yanıtını vermiştir.]		
"Resimde neler görüyorsunuz?" sorusuna yönelik öğrenci görüşleri		
[Resimde bir gemi gördüklerini içinde insanlar olduğunu dile getiren öğrenciler.]	Derya Zühre	13 Aralık 2018, İÇY)
"Bu resim de denizin içinde büyük kaya parçalarının olduğu bir alan var, resimde açık bir gökyüzü ve kayaya yansıyan güneş ışığını görüyorum."	Yaren	
[öğrenciler eksikler olsa da genel olarak gözlemledikleri ortamı ilk gözlerine çarptığı biçimiyle betimleyebilmişlerdir.]		
"Resimde hangi renkler kullanılmış? Sizce ressam bu renkleri neden kullandı? " sorusuna yönelik öğrenci görüşleri		
"Bence insanın içini aydınlatmak ve insanlara kendilerini canlı ve heyecanlı hissettirmek için kullanılmıştır." [Bu düşüncelere ek olarak kişisel duygulara vurgu yapmıştır. Huzur vermek amacıyla yapıldığını vurgulamıştır].	Fatoş	
[Öğrenciler hangi renklerin kullanıldığına dair ise genel kaniya varabilmişlerdir. Resimde kullanılan renkleri; kahverengi, mavi, beyaz, turuncu, sarı, yeşil, siyah, kırmızı renklerin kullanıldığını ifade etmişlerdir.]		
"Resimde bulunan nesne (cansız varlık) ya da figürler (canlı varlık) nelerdir?" sorusuna yönelik öğrenci görüşleri		
[Sorusu genel olarak öğrenciler tarafından cansız varlıklar dağ, taş, deniz olarak yorumlanmış. Birçok öğrenci canlı varlığa yorumlarında yer vermezken bazı öğrenciler denizin üzerinde insanların varlığından söz etmiştir.]	Genel olarak	(13 Aralık 2018, İÇY)

“Resmi yapan sanatçı kimdir?” sorusuna yönelik öğrenci görüşleri		
[Sorusunu tüm öğrencilerin yanıtsız bıraktığı görülmüştür.]		
“Sizce resim nerede yapılmış olabilir?” sorusuna yönelik öğrenci görüşleri		
[ıssız bir yerde yapmış olabilir. Şeklinde yanıt veren öğrenciler] Derya, Umay		(13 Aralık 2018, İÇY.)
[Resmin ressam tarafından hayal gücüyle tasarlanıp atölye de çizilmiş bir resim olabileceğini vurgulayan öğrenciler. Nükhet, Nermin, Deniz, Yaren]		
“ Bence Yunanistan da ya da Türkiye de çizilmiş olabilir.”	Demet	
“Sanatçı bu resmi yaparken nasıl bir ruh hali içinde olabilir?” sorusuna yönelik öğrenci görüşleri		
[Sorusuna öğrenciler genellikle huzur ve sakinlik cevaplarını vermiş. Bazı öğrenciler ise bu bölümü yanıtlamamıştır.]	Genel olarak	13 Aralık

Araştırmacı ilk çalışma yaprağını uyguladıktan sonra sanat tarihi kavramları hakkında Sanat Eleştirisi ve Estetik öğrenme alanı içerisinde yer alan Sanata Giriş alt öğrenme alanındaki daha önce işlenen sanatın doğuşunu ve gelişimini açıklar. Kazanımını öğrencilere hatırlatarak öğrencilerin sanat akımları için gerekli olan ön bilgileri yoklanmıştır. (13 Aralık 2018, VD2: 01.23- 05.05).

3.6.2. İkinci Hafta Ders İşleniş Süreci ve Sürece İlişkin Bulgular

Resim 2: Ölü Anne ve Çocuk, 1899, Much, yağlıboya, 104,5 x 179, 5 cm. Munch Müzesi.

Tablo 3. Edward Much’ın “ Ölü Anne Ve Çocuk” (Resim.2) Adlı Eserine İlişkin İlk Çalışma Yaprağı Ve Son Çalışma Yaprağı Verileri

İlk ve Son Çalışma Yaprağında y Alan Sorular	İlk Çalışma Yaprağı Verileri	Son Çalışma Yaprağı Verileri
<p>1.Sizce resim ne anlatıyor olabilir? Sorusunu; Gül, “ Annesi hastalanmış kız ağlıyor, öbür insanların üzgün olduğunu anlatıyor.” Derya, “Hasta bir adam var. Hasta adam yatak da yatıyor ve onu ziyarete gelen insanlar var olarak yorumlamıştır.” Berna, Bir çocuğun annesinin ölümü üzerine şaşkın yüz ifadesiyle durumu karşılama ve arkadaki insanların çaresiz bir halde olmalarını anlatıyor. Şeklinde yorumlamıştır.” Fadime, “Küçük kızın annesi veya ablası hasta kız buna üzülüyor ağlıyor. Orda hemşireler var küçük bir odanın içindeler. Kızın kolları yok.” Şeklinde yanıtlamışlardır (20 Aralık 2018, İÇY.). [Genel olarak öğrenciler, Annesi hastalanmış kız ağlıyor öbür insanların üzgün olduğunu anlatıyor ya da hasta bir insan var yatak da yatıyor yanıtlarını vermişlerdir.]</p>	<p>1.Soruya; Cansu, “Yatan kadın ölmüş ve ayakta duranlarda ağlıyorlar, en önde duran çocuk yatan kadının kızı olabilir.” Derya, “Bir çocuk annesi ölmüş dışarıdan gelen sesleri duymamak için kulaklarını kapatıyor.” [Öğrenci, ders sürecinde öğrendiklerini yansıtabilmiş.] Yaren, “Ölmüş bir annenin başında ağlayan akrabaları ve kızı” şeklinde cevap vermişlerdir (20 Aralık 2018, SÇY). [Çoğu öğrenci ilk çalışma yaprağı ile benzer ifadeler kullanmıştır. İlk çalışma yaprağında konuyu doğru olarak birçoğu yorumlayabilmişti.]</p>	
<p>2.Resim size neler hissettiriyor? Sorusunu; Fatoş, “Kötü bir olayı hissettiriyor.” Gül, “Üzüntü veren bir an olduğunu hissediyorum.” Canan, “Üzgün ve endişeli hissettiriyor.” Derya, [üzüntü hissine hüznü de eklemiştir.] Deniz, [Farklı bir his daha ekleyerek onda korku duygusunu</p>	<p>2. soruyu, [öğrencilerin büyük bir çoğunlu ilk çalışma yapraklarında vurguladıkları gibi üzüntü, acıma, korku vb. yanıtlar vermişlerdir.] Cansu, “Ben bu resimde olsaydım annemin ölümünü görmekten içim paramparça olurdu.” [Cansu bu yorumlara ek olarak farklı bir şekilde içselleştirerek yanıtlamıştır.]</p>	

<p>çağrıştırdığını ifade etmiştir.] Fadime, “Mutsuzluk, hastalık, ölüm, üzüntü, karartı yani kötü şeyler.” Şeklinde ifade etmiştir. (20 Aralık 2018, İÇY). [Genel olarak; öğrencilerin cevabı. “Üzüntü veren bir an olduğunu hissediyorum.” şeklinde olmuştur.]</p>	<p>Gül, “Ölü bir annenin kız çocuğumun hissettiklerini hissettiriyor.” Fadime, “Korku ve dehşet” (20 Aralık 2018, SÇY).</p>
<p>3.Bu resim size neyi çağrıştırıyor? Sorusunu; Derya ve Zühre, “Hüzün” Yaren, “Üzgün olan insanların durumlarının kötü olduğunu ne yapacaklarını bilemediklerini çağrıştırıyor.” Şeklinde yanıtlamışlardır. (20 Aralık 2018, İÇY). [Genellikle “ölüm” olarak yanıtlanmış, birçok öğrenci ise bu soruyu boş bırakmıştır.]</p>	<p>3.soruyu, [ilk çalışma yapraklarında genellikle, ölüm, hüznün, hastalık gibi duygu ve durumları ifade ederken ders süreci sonunda öğrenciler bu soruya aşağıdaki yanıtları vermiştir] Gül, “Bu resim Much’ın ‘Çılgılık’ resmine benziyor.” Nükhet ve Fatoş, “Ölüm” Derya, “Korku dehşeti çağrıştırıyor.” 20 Aralık 2018, SÇY).</p>
<p>4.Resimde neler görüyorsunuz? Sorusunu; Cansu, “Ortada bir çocuk duruyor ve arkasında bir yatak ve onun üzerinde hasta bir kadın yanlarında siyah elbiseli adamlar ve diğer yanlarında beyaz elbiseli bir kadın var, galiba beyazlı kadın hemşire, hasta kadın ölmüş gibi duruyor o yüzden siyah giymiş olabilirler.” (20 Aralık 2018, İÇY). [Bazı öğrenciler, ölen ya da hasta olan bir insan ve yakınlarını gördüklerini söylemişlerdir. Öğrenciler ders öncesinde yanıtladıkları ilk çalışma yapraklarında birkaç öğrenci dışında çoğunluğu ana temaya odaklanmış ve etraftaki diğer unsurları fazla önemsememiş ya da fark etmemiş gibi görünmektedirler.]</p>	<p>4. soruyu, [Bazı öğrenciler ilk çalışma yapraklarından farklı yanıtlamışlardır.] Nermin, “Ağlama seslerini duymamak için kulağını kapatan kız” Gül, “Ölü anne, kız çocuk ve büyük insanlar.” Cansu, “Ölü bir kadın onun yanında duran siyah insanlar ve onun yanında beyaz elbiseli bir kadın var, resmin önünde de çocuk var annesi öldüğü için çok üzgün görünüyor.” Umay, “İmam ya da papaz var, insanlar var, çocuk var duymak istemediği için kulaklarını kapamış.” Şeklinde yanıtlamışlardır (20 Aralık 2018, SÇY).</p>
<p>5.Resimde hangi renkler kullanılmış? Sizce ressam bu renkleri neden kullandı? Sorusuna; Fatoş, Resim de siyah, turuncu, sarı, koyu yeşil, beyaz, koyu mavi renkler kullanılmış. Bu renkler resmi canlandırmak için kullanılmış olabilir.” Nermin, “Sarı, beyaz, gri, yeşil, siyah, mavi, kahverengi, turuncu renkleri kullanmış. Üzüntülü bir an olduğu için bu renkleri kullanmış olabilir.” Derya, “Kırmızı, siyah, beyaz, kahverengi, koyu yeşil, açık kahverengi ressam sevdiği renkleri kullanmış olabilir ya da hüznü anlatan renkleri kullanmış olabilir. (20 Aralık 2018, İÇY). [Yanıtlar incelendiğinde öğrencilerin kullanılan renkleri; sarı, turuncu, kırmızı, yeşil, kahverengi, siyah, beyaz olarak yanıtladıkları görülmektedir. Bu renklerin neden kullanıldığını yedi öğrenci cevaplamış diğer öğrenciler görüş bildirmemiştir.]</p>	<p>5. soruya, [ilk çalışma yapraklarından farklı yanıtlar veren bazı öğrenciler görüşlerini aşağıdaki şekilde ifade etmiştir.] Buket, “Sarı, kırmızı, siyah, beyaz, turuncu renklerini bence ekspresyonizmin renkleri olduğu için kullanmış olabilir.” [Teorik bilgiyi kavramıştır.] Nükhet, “Turuncu, kırmızı, beyaz, yeşil, siyah renkleri kullanmış, resmin üçüncü olduğunu dile getirmek için bu renkleri kullanmış.” Derya, “Kırmızı, sarı, koyu yeşil, beyaz, siyah, kahverengi orda ki hüznü anlatıyor.” Umay, “Turuncu, siyah, beyaz, yeşil, kahverengi renkler matem rengi olduğu için olabilir.” şeklinde yorumlamıştır (20 Aralık 2018, SÇY).</p>
<p>6.Resimde bulunan nesne (cansız varlık) ya da figürler (canlı varlık) nelerdir? Sorusunu; Demet, “Kapı, duvar, yatak, çekmece cansız, insan canlıdır.” Nermin, “Dört tane cansız varlık, yatak, komedin, duvar, parke, yedi tane insan var.” Cansu, “Yatak, kapı cansız varlıktır. Bir çocuk, hasta bir kadın, siyah giyinmiş insanlar bir de hemşire var.” Yaren, “Yatak, komedin, kapı var altı tane insan var, bir tane ölmüş kişi var.” Şeklinde yanıtlamıştır (20 Aralık 2018, İÇY).</p>	<p>Cansu, “Cansız varlıklar; kapı, yatak, kenarda duran sehpa. Canlı olanlar; önde duran çocuk yatak da duran kadın, ayakta duran siyah elbiseli bayanlar ve ayakta duran beyaz elbiseli kadın” Yaren, “Kapı, komedin, yatak; altı tane insan ve bir tane ölmüş kişi.” Umay, “Altı tane insan var, bir kişi cansız ölen kişi, kapı sehpa vb. nesnelere var.” (20 Aralık 2018, SÇY).</p>
<p>7.Resmi yapan sanatçı kim olabilir? Sorusunu; [Öğrenciler resmi yapan sanatçı hakkında bilgim yok şeklinde ya da boş bırakarak bilmediklerini ifade etmişlerdir.] a) Sizce resim nerede yapılmış olabilir? b) Sanatçı bu resmi yaparken nasıl bir ruh hali içinde olabilir? Nükhet, “Bence ressam bir olay yaşamış ya da görmüş bu yüzden resmi yapmış.” Derya, “Ressamın rüyasındaki bir resmi çizmiş olabilir ya da gördüğü bir şeyi çizmiş olabilir.” Fadime, “Bu sanatçı bana göre başından geçen bir olayı üzüntülü bir şekilde anlatmış.” şeklinde yanıtlamıştır (20 Aralık 2018, İÇY).</p>	<p>7. soruya, Nükhet, “ Munch’ın resmi olabilir. Çünkü ‘Çılgılık’ adlı eserinde de bir kişi ellerini kulaklarına götürmüş bağıyordu.” [Net bir şekilde görülmektedir ki bazı öğrenciler ders sonrasında teorik bilgi ve diğer eserlerle bağdaşım kurma açısından gelişme göstermektedir.] Nermin, Canan, Derya, Berna, Zühre, Buket, Deniz, Fadime, Gül, Fatoş, Umay, “Munch” olarak yanıtlamıştır. Öğrenciler nerede ve nasıl bir ruh hali içinde yapılmış olabilir sorularına ise; Nükhet, “Bence sanatçı resmini yaşadığı bir olayın etkisinde olduğu için aklından yapmıştır.” Nermin, “Sanatçı bu anı yaşadığı için çizmiş olabilir.” Aralık 2018, SÇY).</p>

İlk çalışma yaprağı ve son çalışma yaprağını karşılaştırdığımızda, öğrencilerin çoğunun birçok teorik bilgiyi kazandığı ve yorumlarını geliştirdiği görülmektedir. Öğrenciler öğrendikleri teorik bilgileri dikkatlerini çektiği şekliyle uygulamaya dökebilmiştir. Teorik bilgi gerektiren sorular dışındaki soruları öğrenciler benzer şekillerde ifade etmişlerdir. İlk çalışma yaprağında cevap veremedikleri birçok soruya ders sonrasında cevap verebilmişlerdir.

3.6.3. Üçüncü ve Dördüncü Hafta Ders İşleniş Süreci ve Sürece İlişkin Bulgular

27 Aralık 2018 tarihine ait araştırmacı günlüğüne yansıyan diğer düşünceler ise şu şekildedir:

Öğrenciler Kübizm sanat akımını işlerken öğrencilerin diğer akımlar kadar rahat bir şekilde resimler üzerinde konuşmadıklarını fark ettim. Resimleri incelemeleri ve orada neler olduğunu anlamaları zaman alıyordu ve bu ders içersinde aktif olmalarını ve derse katılma durumlarını da etkiliyordu (27 Aralık 2018, AG).

Fütürizm sanat akımı üzerine araştırmacı günlüğünde şu gözlemlerine değinmiştir.

Öğrencilerin Fütürizm akımına geçildiğinde oldukça şaşkın olduğunu gözlemledim. Ders sürecin de hareket unsuru katılmaya çalışılan resimler oldukça dikkatlerini çekti ve koşan köpeklere, atlara hocam hareketliler yanıtını verebildiler fakat her görseli yeniden şaşkınlıkla karşıladılar, görselleri başta anlamakta oldukça zorlandılar buna rağmen çok dikkatli bakmaya çalışıp görselleri anlamaya çalıştılar (27 Aralık 2018, AG).

03 Ocak 2019 Kübizm, Fütürizm sanat akımları ders sürecine ait bulgular ele alındığında;

Dördüncü haftanın birinci ders saatinde araştırmacı işlenen akımların kısa tekrarlarını yaparak öğrencilere hatırlatmalar yaparak öğrenmeleri pekiştirmeye çalışmıştır.

Dördüncü haftanın ikinci ders saatinde araştırmacı son çalışma yapraklarını dağıtılarak öğrencilere doldurmaları için zaman vermiştir. Araştırmacı, “son çalışma yaprağından anlamadığımız yerleri sorabilirsiniz.” diyerek öğrencilere soru sormaları için fırsat vermiştir.

3.6.4. Beşinci ve Altıncı Hafta Ders İşleniş Süreci ve Sürece İlişkin Bulgular

Ders sürecine ilişkin araştırmacı günlüğüne yansıyanlar ise şu şekildedir:

Dadaizm sanat akımını öğrencilere anlattığımda öğrencilerin genellikle sessiz ve diğer akımlara göre daha ilgisiz kaldığını fark ettim. Ders içerisinde bahsettiğim Dumchamp eserlerini öğrenciler kübizm sanat akımında olduğu gibi şaşkın ifadelerle izlediler. Resimlerin boya, tuval ve kâğıtlardan hazır nesnelere geçmesini farklı buldular. Ben ders sunumunu yaparken bazı öğrencilerin bir yandan beni dinleyip bir yandan da etkilendikleri akımlarla ilgili resimler yapmaya çalıştıklarını fark ettim (10 Ocak 2019, AG.).

İkinci ders saatinde Sürrealizm sanat akımı, araştırmacı tarafından anlatılmıştır. Öğrencilerle birlikte tartışma yöntemi kullanılarak Sürrealizm sanat akımı ve eserler hakkında fikirlerini ifade etmeleri sağlanmıştır

17 Ocak 2019 Dadaizm ve Sürrealizm sanat akımları ders sürecine ait bulgular ele alındığında;

Altıncı haftanın birinci ders saatinde işlenen akımların tümünün önce genel tekrarı yapılmıştır. Öğrencilere işlenen tüm akımlarla ilgili soru-cevaplarla hatırlatmalar yapılmış öğrencilerin soruları da araştırmacı tarafından yanıtlanmıştır. İkinci ders saatinde ise son çalışma yaprakları dağıtılarak altıncı haftanın konusu olan Dadaizm ve Sürrealizm sanat akımları hakkında öğrencilerden görüşleri alınmıştır. Öğrenciler son çalışma yaprağını doldururken araştırmacı onlara zaman tanımış ve anlamadıkları yerlerde soru sormalarına olanak tanıyarak sorularını yanıtlanmıştır. Altıncı haftaya dair araştırmacı günlüğünde şunları belirtmektedir.

Birinci ders saatinde soru-cevap şeklinde yaptığımız tekrarın öğrenciler üzerinde düz anlatımla yapılan tekrarlardan daha verimli geçtiğini fark ettim. Öğrenciler hemen kafalarına akımlara ait özellikleri kodlamaya başladılar. Renkler, fırça vuruşları, şekiller kısacası akımlara ait olan ne kadar kod varsa yavaş yavaş çıkmaya başlamıştı. Öğrenciler artık Empresyonizm dediğimde ‘anlık çizim’, Fovizm dediğimde ‘canlı resimler’ gibi ifadeleri kullanmaya başlamıştı (17 Ocak 2019, AG.).

3.6.5. Yedinci ve Sekizinci Hafta Ders İşleniş Süreci ve Sürece İlişkin Bulgular

14 Şubat 2019, Soyut Sanat, Op Art, Kinetik Sanat, Kavramsal Sanat Pop Art sanat akımları ders sürecine ait bulgular ele alındığında;

Yedinci haftanın ilk dersinde, bir önceki ders işlenen Soyut Sanat, Op-art, Op-art sanat akımları öğrencilere hatırlatılarak tekrar yapılmıştır. Dersin devamında Kinetik sanat ve Kavramsal sanat kuramsal çerçeve ile ilintili olarak anlatılmıştır. İkinci derste ise dersin başında tüm akımlarla ilgili genel bir tekrar yapılmıştır. Soru-cevap şeklinde ilerleyen tekrarlarla hızlı bir şekilde 8 haftalık sanat akımları ders süreci kısaca tekrar edilmiştir. İkinci ders saati içerisinde öğrencilere Soyut Sanat, Op-art, Op-art sanat akımları ile ilgili olan son çalışma yaprakları dağıtılmıştır. Öğrencilere çalışma yapraklarını doldurmaları için süre verilmiş ve ders sonunda çalışma kağıtları araştırmacı tarafından toplanmıştır.

3.6.6. Dokuz, On ve On birinci Hafta Ders İşleniş Süreci ve Sürece İlişkin Bulgular

Araştırmacı 21 Şubat 2019 tarihindeki ilk pedagojik sanat eleştirisi uygulaması öncesinde öğrencilere genel hatları ile pedagojik sanat eleştirisi basamaklarını açıklamıştır. Önceki haftalarda işlenen sanat akımları kazanımları ile ilişki kurarak önümüzdeki 6 haftalık ders sürecini tamamlayacaklarını belirtmiştir.

İlk hafta Alfred Sisley'e ait olan "Port Marly'de Sel Baskını" (Resim 3) adlı eser öğrenciler tarafından incelenmiştir. Öğrenciler belirli bir süre akıllı tahtadan açılan ve sınıfa getirilen eserin tıpkıbasım fotokopilerinden eseri incelemişlerdir.

Resim 3: Alfred Sisley "Port Marly'de Sel Baskını" 1876, 81 x 60 cm. tuval üzerine yağlı boya Orsay Müzesi, Paris.

Resim 4: Henri Matisse "The Red Room (Kırmızı Oda)" 1908, tuval üzeri yağlıboya, 180 x 220 cm. Hermitage Müzesi, St. Petersburg

Öğrencilere ikinci hafta Henri Matisse "Kırmızı Oda"(Resim 4) adlı eseri incelemişlerdir. Öğrencilere eseri incelemeleri ve pedagojik sanat eleştirisi basamaklarını uygulamaları için iki ders saati verilmiştir.

On birinci hafta da (7 Mart 2019) ise James Ensor'un "Entirika" adlı çalışması ele alınarak öğrenciler tarafından pedagojik sanat eleştirisi yöntemi kullanılarak incelenmiştir.

Resim 5: James Ensor'un "Entirika" 1890, tuval üzerine yağlıboya, 90 x 150 cm. Güzel Sanatlar Müzesi, Anvers

3.6.7. On iki, On üç ve On dördüncü Hafta Ders İşleniş Süreci ve Sürece İlişkin Bulgular

Pedagojik sanat eleştirisi yöntemi ile işlenen ders süreci sonunda öğrenciler araştırmanın son 3 haftası ürünlerini üretmişlerdir. 14 Mart, 21 Mart ve 28 Mart 2019 tarihlerini kapsayan bu süreç de 15 öğrenci ile araştırma yürütülmüş olup,

3 alan uzmanı tarafından 100'lük sistem esas alınarak Görsel Sanatlar Dersi Ürün Değerlendirme Çizelgesine göre değerlendirilmiştir. Söz konusu ürünlerin not ortalamaları, 3 alan uzmanının notlarının ortalaması alınarak hesaplanmıştır. Hesaplama Tablo.4'de gösterilmiştir.

Tablo 4. Öğrenci Ürünlerinin 3 Alan Uzmanınca Değerlendirilmesi ve Ortalamaları

Öğrenci Sırası	1. Alan Uzmanı	2. Alan Uzmanı	3. Alan Uzmanı	Ortalamalar
Gül				
1. Resim	70	75	80	75
2. Resim	70	80	95	81,6
3. Resim	85	85	90	86,6
4. Resim	80	85	95	86,6
5. Resim	90	90	80	86,6
Demet				
1. Resim	70	75	80	75
2. Resim	80	85	95	86,6
3. Resim	70	85	95	83,3
Buket				
1. Resim	70	85	75	76,6
2. Resim	70	75	90	78,3
3. Resim	70	80	95	81,6
4. Resim	70	80	85	78,3
Nükhet				
1. Resim	80	65	95	80
2. Resim	85	85	95	88,3
3. Resim	85	75	95	85
Fatoş				
1. Resim	95	75	90	86,6
2. Resim	95	90	95	93,3
3. Resim	90	70	95	85
4. Resim	95	90	90	91,6
Nermin				
1. Resim	80	80	90	83,3
2. Resim	90	85	95	90
3. Resim	90	85	80	85
4. Resim	80	70	95	81,6
5. Resim	95	80	95	90
Canan				
1. Resim	90	95	95	93,3
2. Resim	85	75	95	85
3. Resim	95	95	95	95
4. Resim	95	85	95	91,6
5. Resim	90	90	95	91,6
Cansu				
1. Resim	80	70	80	76,6
2. Resim	90	80	90	86,6
3. Resim	80	75	80	78,3
4. Resim	85	75	85	81,6
5. Resim	80	70	95	81,6
Derya				
1. Resim	85	70	80	78,3
2. Resim	80	75	90	81,6
3. Resim	80	80	90	83,3
4. Resim	85	85	95	88,3
Berna				
1. Resim	85	75	80	80
2. Resim	80	70	85	78,3
3. Resim	80	75	95	83,3
4. Resim	90	90	95	91,6
Zühre				
1. Resim	85	50	95	76,6
2. Resim	80	75	95	83,3
3. Resim	95	80	90	88,3
Deniz				

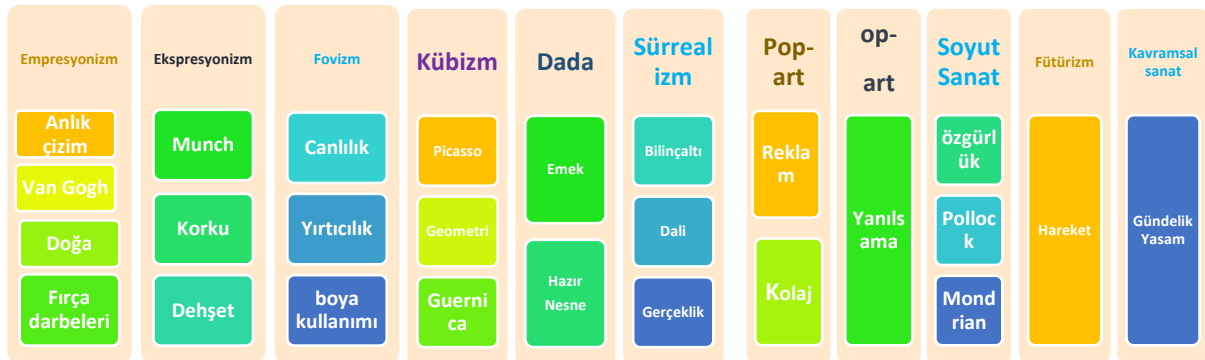
1. Resim	90	80	95	88,3
2. Resim	85	85	95	88,3
3. Resim	75	70	90	78,3
4. Resim	85	85	95	88,3
Fadime				
1. Resim	75	70	80	75
2. Resim	80	70	90	80
3. Resim	75	75	95	81,6
Yaren				
1. Resim	100	85	95	93,3
2. Resim	95	85	95	91,6
3. Resim	100	90	95	95
4. Resim	95	85	95	91,6
Umay				
1. Resim	90	70	90	83,3
2. Resim	85	75	95	85
3. Resim	95	85	85	88,3
4. Resim	95	75	85	85
5. Resim	95	85	95	91,6

Genel olarak bakıldığında bazı öğrenciler, araştırmacının ders sürecinde sanat akımları ile ilintili olarak gösterdiği sanat eserlerinden ve araştırmacının lisans dönemi çalışma örneklerinden etkilenerek ürün üretmelerinin yanında özgün, imge tasarımları ile de ürünler üretmiştir. Öğrenciler, alan uzmanlarınca verilen notlarda başarılı bulunmuştur.

3.6.8. Ortaöğretim Görsel Sanatlar Dersinde Pedagojik Sanat Eleştirisi Uygulamalarına Ait Temalar ve Alt Temalara Ait Bulgular

Öğrencilerin sanat akımlarına ilişkin görüşlerinden elde edilen kodlarla oluşturulan temalar ve alt temalar;

Sanat Akımları; Empresyonizm, Ekspresyonizm, Fovizm, Kübizm, Dada, Sürrealizm, Pop-art, Op-art, Soyut Sanat, Kinetik Sanat, Kavramsal Sanat olarak belirtilmiştir. Öğrencilerin 8 haftalık pedagojik sanat eleştirisine yönelik sanat akımlarının işlendiği ders süresince sanat akımlarını tanıma, bilme, açıklama birbirleri ile ilişkilendirmelerinin sonucunda sanat akımlarını tanıma kavramı somut bir biçimde ortaya çıkmaktadır. Öğrenciler sanat akımları ders süreci öncesinde sadece “Sanat nedir?” sorusunu kısa terimsel ifadelerle belirtebilirken, araştırma sürecinin sonunda sanat akımlarının her birinin tanımsal ifadelerini kullanabilmiştir. Aynı zamanda etkilendikleri ve çalışmak istedikleri sanat akımları ile ilgili fikirler beyan etmişlerdir.

Şekil 1. Öğrencilerin Sanat Akımlarını Tanıma Temasına İlişkin Alt Tema ve Kodlar

3.6.8.1. Sanat Akımlarını Tanıma Temasına İlişkin Bulgu ve Yorumlar

Bu kapsamda 20 Aralık tarihinde ikinci hafta uygulanan son çalışma yapığında sorulan “Ders de işlenen Empresyonizm, Ekspresyonizm ve Fovizm Sanat Akımları hakkındaki düşünceleriniz nelerdir?” sorusuna;

Gül, “Empresyonizm anlık çizim, doğadaki görüntüleri birebir açık- koyu-orta renklerle yansıtma ve gölge yapmaktır. Fırça darbeleri belirgindir.” Empresyonizmi ‘anlık çizim’ ve ‘fırça darbeleri’ yönünden ele almıştır.

Fatoş, “Ekspresyonizm de, Empresyonizm’e göre koyu ve karanlık renkler kullanılıyordu. Korku, dehşet, üzüntü ve çılgılık gibi konular yer alıyordu. Fovizm’e yırtıcılar adı verilmişti ve boyalar tüpten alınarak parlak bir şekilde resmediliyordu.” Akımlara ait olan anahtar cümlelerin yanı sıra ekspresyonizm ile empresyonizm akımlarını karşılaştırarak ele alabilmiştir.

Buket, “Bir tane adını bilmediğim bir ressam resimlerinde sürekli sarı renk ve tonlarını kullanmıştı.” Öğrenci burada Von Gogh’dan bahsetmektedir.

3 Ocak tarihli, dördüncü hafta uygulanan son çalışma yaprağında sorulan, “Ders de işlenen Kübizm ve Fütürizm Sanat Akımları hakkındaki düşünceleriniz nelerdir?” sorusunu,

Buket, “Kübizm geometrik şekiller ile yapılıyor. Taklit yerine parçalara ayırarak gördükleri gibi değil de düşündükleri gibi resim yapıyorlardı.” Şeklinde yanıtlamış ve kübizmi geometri ile ilişkilendirmiştir.

Fatoş, “Fütürizm de hareketlilik olduğu için resimler çok karmaşıktı.” ise Fütürizmi hareket olarak nitelendirmiştir.

17 Ocak tarihli altıncı hafta son çalışma yaprağında sorulan, “Ders de işlenen Dada ve Sürrealizm Sanat Akımları hakkındaki düşünceleriniz nelerdir?” sorusunu,

Demet, “Dadaizm, insanların savaşlardaki psikolojilerine göre resimler yapıyorlardı. Fotoğraftı çizim değil, cisimler vardı. Sürrealizm; gerçekte bir arada olmayan resimleri bir arada resmediyorlardı. ” Şeklinde yanıtlayarak hem ‘savaş’ hem de ‘hazır nesne’, sürrealizm için ‘gerçeklik’ vurgusu yapmıştır.

Zühre, “Sürrealizm daha çok ilgimi çekti. Gerçekte olmayan bir resmi yapıyorlar. Dada da ise cisimle sergiler açıyorlar. Yani bence fazla uğraş yok.” diyerek ‘gerçeklik’ ‘emek’ ve ‘hazır nesne’ vurgusu yapmıştır.

Son çalışma yaprağında diğer bir soru olan “Bu iki akımdan en çok hangisinden etkilendiniz aklınızda kalan bir ressam ve eseri var mı? (Dada ve Sürrealizm)” sorusuna;

Cansu, “Sürrealizm, Salvador Dali ve Eriyen Saatler” yanıtını vermiştir.

Yaren’in günlüğünde ise sürrealizm yer almaktadır; “Sürrealizm de figürler asla var olamayacak düşsel bir ortamda resmediliyordu. Bilinçaltı ve rüyaları resmediyorlar” (17 Ocak 2019, ÖG).

14 Şubat tarihli sekizinci hafta son çalışma yaprağında sorulan, “Ders de işlenen Soyut Sanat, Op-art, Kavramsal Sanat ve Kinetik Sanat, Pop-Art Sanat Akımları hakkındaki düşünceleriniz nelerdir?” sorusunu,

Fatoş, “Op-art ise resim illüzyon şeklinde çizilir. Pop-art ise resimde reklamı, dergi, film gibi çizilir.” Diyerek op-art’a yanılısana, pop-art’a reklam vurgusu yapmıştır.

Derya, “Soyut sanat akımı aklımızdan kendi düşüncelerimizle boyayı fırlatarak yapılıyor. Pop-art, reklam kolajla yapılıyordu. Op-art, illüzyon göz yanılısaması vardı.” (14 Şubat 2019, ÖG).

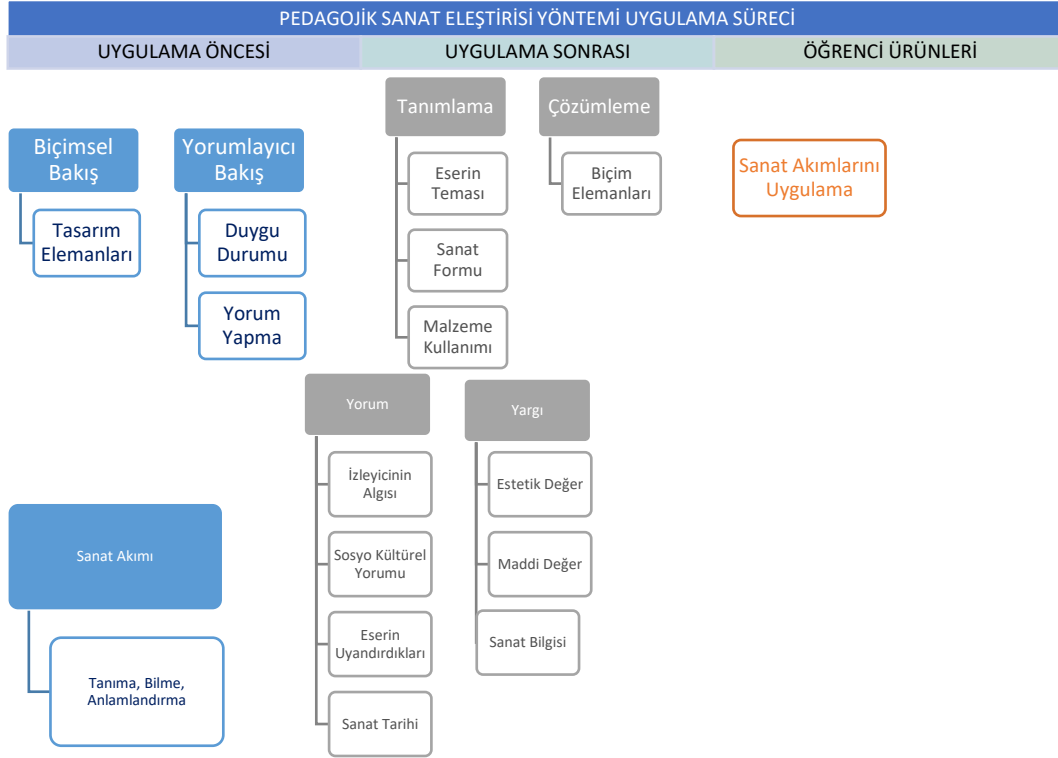
Nüket’e ait öğrenci günlüğünde ise soyut sanat söyle ifade edilmiştir:

Soyut resimde sanatçının amacı, çizgi ve renkleri düzenli bir biçimde yüzey üzerine yerleştirmek duygusal, saf kompozisyon elde etmektir. İzlenimciler resim yaparken doğaya bakarlardı soyut resim yapan sanatçılar ise kendi içine bakarlar. Soyut resim her şeyi yapabilme özgürlüğüdür. Pollock, siyah ve tuval üzerine yapılmıştır. Temsilcileri: Kandinsky, Mondrian gibi sanatçılardır (7 Şubat 2019, ÖG).

Sanat akımlarını tanıma temasına genel olarak bakıldığından öğrenciler sanat akımları ile ilgili öğrendikleri bilgileri ve düşüncelerini ifade edebilmişlerdir. Teorik bilgilerini geliştirerek uygulama için alt zemin hazırlayabilmişlerdir. Sanat akımlarına dair bilgi edinmiş, özümsemiş ve kavramışlardır.

Araştırmanın 5. Alt amacı olan “Öğrencilerin sanat akımları ve pedagojik sanat eleştirisi hakkında görüşleri nelerdir?” sorusu sanat akımlarını tanıma teması ile ilintilidir. Bu tema kapsamında öğrencilerin günlüklerinden, görüşmelerinden ve çalışma yapraklarından elde edilen veriler ile öğrencilerin sanat akımları hakkındaki görüşleri yer almıştır.

3.6.8.2. Pedagojik Sanat Eleştirisi Yöntemi Uygulama Süreci

Şekil 2. Pedagojik Sanat Eleştirisi Yöntemi Uygulama Süreci Temasına İlişkin Alt Tema ve Kodlar

3.6.8.2.1. Pedagojik Sanat Eleştirisi Uygulama Öncesi Alt Temasına Ait Bulgular ve Yorumlar

Pedagojik sanat eleştirisi uygulama süreci teması altında yer alan uygulama öncesi alt temasına hizmet eden öğrenci görüşme sorularından “Bir eser inceleme ile ilgili ne düşünüyorsunuz?” ve “Sizce bir eser nasıl incelenir?” soruları öğrencilere sorulmuştur. Öğrenciler bu soruları ‘Biçimsel bakış’, ‘Yorumlayıcı bakış’ ve ‘Sanat Akımı’ ile açıklamışlardır. Buna göre ilk soru için;

Gül, “Bir eser incelenirken duygu ve düşünceler katılır. Resim hakkında biz de bir şeyler söyleriz.” (G). Diyerek yorumlayıcı bakış acısı ile yaklaşmıştır.

Demet, “Bir eser incelenirken ilk önce izlenir. Mesela bir sanatçı resim yaparken empresyonizm gibi izler ve sonra resimleri kendi yorumlar katarak yapar. Boyalarını şekillerini izlediği şekillere göre seçer.” (G). Demiş ve sanat akımı vurgusu yapmıştır.

Fatoş, “Kendi duygu ve düşüncelerini nasıl kattığına renklerin nasıl kullanıldığına hangi resmin nerede ve ne zaman yapıldığına bu şekilde incelenebileceğini düşünüyorum. Biçimsel yaklaşım, tasarım elemanlarını vurgulamıştır.

Uygulama öncesi alt temasında öğrenciler eser inceleme ile ilgili görüşlerini dile getirmiştir. Eser incelemesini biçimsel, yorumlayıcı ve sanat akımı bazında ele alan öğrencilerin bu görüşleri 5.alt amaç olan, “Öğrencilerin sanat akımları ve pedagojik sanat eleştirisi hakkında görüşleri nelerdir?” sorusuna hizmet etmektedir.

3.6.8.2.2. Pedagojik Sanat Eleştirisi Uygulama Sonrası Alt Temasına Ait Bulgular ve Yorumlar

Pedagojik sanat eleştirisi uygulama sonrası alt teması ele alındığında ise; tanımlama, çözümleme, yorum ve yargı kodlarına ulaşılmış. ‘Tanımlama’ kodunun altında oluşturan kodlar; Eserin teması, sanat formu, malzeme kullanımı olarak, ‘çözümleme’ kodunun altında oluşturan kodlar; biçim elemanları olarak, ‘yorum’ kodunun altında oluşturan kodlar; izleyici algısı (duygu durumunun yorumu), sosyo-kültürel yorum (Öykü-mitoloji), eserin uyandırdıkları, sanat tarihi olarak belirlenmiştir. Son olarak ‘yargı’ kodunun altında oluşturan kodlar; estetik değer, maddi değer (para, statü), sanat bilgisi başlıklarında oluşmuştur. Söz konusu kodlar oluşturulurken pedagojik sanat eleştirisi çalışma yaprağında yer alan sorular birbiri ile ilişkilendirilerek öğrencilerin cevaplarına göre oluşturulmuştur.

Tablo 5. Pedagojik Sanat Eleştirisi Çalışma Yapağı Alfred Sisley “Port Marly’de Sel Baskını” (Resim 3)

KODLAR		ÖĞRENCİ GÖRÜŞLERİ
TANIMLAMA		
Eserin Teması		<p>“Empresyonizm, resimde kayıklar var bu kayığın içindeki adamlar işçi olabilir. Ağaçlardan bir şeyler alıyor ya da balık tutuyor olabilirler.” (Nükhet)</p> <p>“Bana göre resimde her yeri sel basmış ve insanlar dışarı çıkmakta veya herhangi bir yere gitmekte zorlanıyorlar. Resimde bunlar oluyor. Empresyonizm” (Fatoş)</p> <p>“İnsanların, yalnızlık duygusu çabası. Bu resimde göl dalgalanıyor, kayıklar hareket ediyor. Empresyonizm” (Gül)</p> <p>“Resimde selin içinde kalmış evler, otlar, çalılar var, Empresyonizm (Berna)</p>
Sanat Formu		<p>“Bence denizin dokusu daha etkin gözüküyor. Yani eğri dalgalanıyor, sarı, turuncu, mavi, koyu yeşil, siyah, mavi, kahverengi vb.” (Umay)</p> <p>“Düz çizgiler, eğri çizgiler, Mavi, sarı, yeşil, beyaz, siyah, turuncu, suyun dokusu” (Canan)</p> <p>“Yağlı boya dokusu ve deniz, su dokusu, Dikdörtgen, çardak görüyorum, Turuncu, kahverengi, mavi, siyah, yeşil, Bu çalışma resim sanatı formundadır (Nermin)</p>
Malzeme Kullanımı (3,4,5. Sorulardan oluşmaktadır)		<p>“Ressam mutluya daha canlı boyalar kullanır. Onun için önemli, bence değişiklik olur. Mesela ressam üzgün ama koyu renkler yok onun için canlı renklerle mutlu resim yapıyor.” (Nükhet)</p> <p>“Bence ressam sadece yağlı boya kullanmış, Eserde sıkıcı, cansız renkler kullanılmış bu ressamın ruh hali ile ilgili yani ressam burada üzgün olabilir (sel basmış gibi duruyor)” (Nermin)</p> <p>“Boya, yağlı boya, evet renkler, semboller değişirse fikir de değişir, Fırça darbeleri, geometrik şeklini belirginleştiriyor.” (Derya)</p>
ÇÖZÜMLEME		
Biçim Elemanları		<p>“Renkler soğuk renkler bence sıcak renkler kırmızı, turuncu, sarı var. Fırça darbeleri hem geniş hem de dar kullanılmıştır. Sanatçı mekânı her ikisiyle oluşturmuştur. Renk de biçim de kullanılmıştır. Koyu renkler ve açık tonlu renkler kullanılmıştır.” (Gül)</p> <p>“Soğuk renkler daha baskın görünüyor. Sıcak ve soğuk renkleri beraber kullanmış ve zıt renkleri kullanarak dengeyi sağlamış, Fazla zıtlık gibi değerler ile derinliğin sağlanması, koyu ve açık renk değerleri ile derinliğin sağlanması,” (Nükhet)</p> <p>“Sarı (sıcak) , yeşil (soğuk) , mavi (soğuk) , beyaz renkler kullanmış. Soğuk ve sıcak renkleri bir arada kullanarak denge oluşturmuş.” (Nermin)</p> <p>“Sıcak; turuncu, kırmızı, sarı, soğuk; mavi, yeşil resimde baskın duran renkler turuncu, mavi, yeşildir. Resimde fırça darbeleri belli resim, bulutlar mavi ve yeşil ağaçlar dalgalanıyor. Onların sesini duyuyorum. Açık- koyu değerler belli, hafif gölgeleme, zıtlık yok ” (Derya)</p>
YORUM		
İzleyicinin Algısı (Duygu durumu)		<p>““Üzüntü çünkü kasabayı sel basmış bu da insanı üzüyor.” (Yaren)</p> <p>“İnsanların çaresizliğini anlatıyor.” (Deniz)</p> <p>“Huzur ve sessizlik” (Cansu)</p> <p>“Sel olmuş kayıkla ulaşım yapıyorlar çaresizler.” (Canan)</p> <p>“Yalnızlık duygusu ve karamsarlık” (Gül)</p>
Sosyo kültürel Durum (6, 7. Sorular)		<p>“Sel olduğu için insan etkinliği azdır. İnsanların olmadığı yerde kültürel ve sosyal farklılıkları göremeyiz. İnsanlar selde evlerini, eşyalarını, canlarını kaybederler. Dramatize ederek bize bunları anlatmış.” (Gül)</p> <p>“Venedik ülkesine benziyor orada da insanlar bir yerlere kayıkla gidiyorlar.” (Nükhet)</p>
Eserin Uyandırdıkları (10,11,12,13,17,18,19 Sorular)		<p>“Kayığı, canlı bir mekânın olmasını, selden dolayı seli sevmesi olabilir. Toprak kokuyor, ağaçlar sanki elinizle birleştiği için ağaçların yaprakların kokusu” (Umay)</p> <p>“İnsanların çaresizliği ve üzüntüsü” (Yaren)</p> <p>“Su ve havanın kokusu var.” (Derya)</p> <p>“Doğayı güzelleştirmek ve her insanda farklı his uyandırmak, huzur kokuyor” (Cansu)</p> <p>“Dalga sesleri, yaprak hışırtıları” (Nermin)</p> <p>“Sanat eseri karşısında kendimi mutlu hissediyorum. Çünkü bana huzur katıyor” (Fatoş)</p> <p>“İnsanlar kendi hayatlarını, bundan sonra ne yapacaklarını düşünüyorlar. Birbirlerine yardım ediyorlar. Kıyafetleri ıslaktır.” (Gül)</p>
Sanat Tarihi (15.soru)		<p>“Eleştirecek olursak seli bir yerin daha çok koyu ve dehşet verici bir şekilde isterdim. Koyu renkler kullanabilirdi.” (Umay)</p> <p>“Resmi yapan sanatçı empresyonizm akımını seviyor. Resmi de empresyonizm akımıyla yapmış” (Derya)</p>
YARGI		
Estetik Değer (1.2.3. soru)		<p>“İyi sanat demek bir insana bir his bırakmaktır.” (Demet)</p> <p>“Bence sanatçının ünlü olması önemli değil. Bir resim güzelse güzeldir. Ressamın ünlü olup olmamasıyla ilgili değildir.” (Nükhet)</p> <p>“İyi sanat iyi çizim demek çizimlerini daha insana çok anlatmaları demek” (Umay)</p> <p>“Bence iyi sanat sanatçıya bağlıdır. Sanatçının fırça darbeleri vb. güzel olan bir şeyi anlattı ise güzeldir.” (Deniz)</p>
Maddi Değer		<p>“Bence fazladır. Çünkü bu resim yaşanmış yani gerçekçi” (Yaren)</p> <p>“Bu sanat eserini insanların hislerine tercüman olduğu için sevdim. Büyük bir emek var. Harika bir çizim olmuş. Paha biçilemez.” (Gül)</p> <p>“Tahminen baya tutabilir ama rakam verecek kadar bilemiyorum. Bence bir durum simgesidir.” (Fatoş)</p>

Sanat Bilgisi (4. soru)	<p>“Sanat bilgim arttı şöyle daha çok şeyler öğrendiğimi ve hemen yorumlayabildiğimi fark ettim.” (Umay)</p> <p>“Evet farklı alanlarım ortaya çıktı ve ilgim arttı” (Gül)</p> <p>“Evet, renklere bakış açım değişti.” (Buket)</p> <p>“Evet bir eser yorumlamayı öğrendim.” (Derya)</p>
-------------------------	--

Pedagojik sanat eleştirisi çalışma yaprağından elde edilen veriler araştırmannın 1. alt amacı olan “Öğrenciler, pedagojik sanat eleştirisi yöntemine göre eserleri nasıl incelemişlerdir?” sorusuna hizmet etmektedir. Bu kapsamda çıkan kodlara dayanarak öğrenciler, eserleri; Eserin teması, sanat formu, malzeme kullanımı, biçim elemanları, izleyicinin algısı, sosyo-kültürel yorum, eserin uyandırdıkları, sanat tarihi, estetik değer, maddi değer ve sanat bilgisi bakımından incelemişlerdir.

Pedagojik sanat eleştirisi çalışma yaprağı uygulamasında, araştırmannın 3. Alt amacı olan “Öğrenciler, pedagojik sanat eleştirisi uygulamalarında görsel sanatlar dersinde anlatılan sanat akımlarını işe koşmuş mudur?” sorusuna hizmet eden veriler Tanımlama kodu altında ‘eserin teması’ başlığında yer almaktadır. Öğrencilerin çoğunluğu gösterilen eserin hangi sanat akımına mensup olduğunu yanıtlayabilmiştir.

Araştırmannın 7.alt amacı olan, “Öğrencilerin pedagojik sanat eleştirisi yöntemine ilişkin kazanımları nelerdir?” sorusuna pedagojik sanat eleştirisi uygulama sonrası yargı kısmında sorulan “Bu sanat eseriyle bilginiz arttı mı, (gelişti mi?)” sorusuyla ilintilidir. Öğrencilerin cevapları tablo.5’de verilmiş olup ‘sanat bilgisi’ başlığı altında ele alınmıştır. Öğrencilerin büyük çoğunluğu bilgilerinin arttığı yönünde görüş bildirmiştir.

Tablo 6. Pedagojik Sanat Eleştirisi Çalışma Yaprağı Henri Matisse “The Red Room (Resim 4)

KODLAR	ÖĞRENCİ GÖRÜŞLERİ
TANIMLAMA	
Eserin Teması	<p>“Eserin teması çiçekler. Resimde kadın masayı hazırlıyor ya da meyveleri topluyor. Fovizm” (Gül)</p> <p>“Yemek hazırlayan bir hizmetçi, Fovizm” (Nükhet)</p> <p>“Eserin teması, meyve ve sebze. Bu resimdeki kadın masaya dökülen meyveleri ve sebzeleri toplamaya ve bir düzen içerisine sokmaya çalışıyor. Fovizm” (Fatoş)</p>
Sanat Formu	<p>“Bence duvardaki şekiller çok net bir şekilde çıkmış sarmaşık gibi her yeri sarmış.” (Umay)</p> <p>“Renklerde sıcak renk kullanıldığı için mutludur. Değişik malzemeler kullanılırsa illaki fikir de ufak bir değişim olur.” (Fadime)</p> <p>“Bu eserde kullanılan malzemeler yağlı boya” (Gül)</p>
Malzeme Kullanımı (3,4,5. Sorulardan oluşmaktadır)	<p>“Boyalar tüpten çıktığı gibi kullanılmış, pastel boya kullanmış.” (Fadime)</p> <p>“Yağlı boya, farklı malzeme olursa değişim olur. Renkler semboller değişirse fikirler de değişir.” (Derya)</p> <p>“Boya ama sanki pastel boyayla yapılmış gibi duruyor.” (Cansu)</p> <p>“Bence fovizm akımına benziyor. Bunun için sanatçı boyayı tüpten çıktığı gibi kullandığı için boyalar canlı.” (Nükhet)</p>
ÇÖZÜMLEME	
Biçim Elemanlar	<p>“Sıcak ve soğuk renkleri kullanmış böylece dengeyi oluşturmuştur. Sanatçı mekânı biçimle oluşturmuştur. Fırça darbeleri geniş ve dar kullanılmıştır.” (Gül)</p> <p>“Zıt renkler bir arada kullanılmış, uyumlu bir şekilde kullanılmıştır. (sarı, kırmızı, mavi renkler daha baskın görünüyor.)” (Nermin)</p> <p>“Sıcak renklerden kırmızı baskın görünüyor” (Derya)</p> <p>“Koyu değerler fazla kullanılmamış, gölgeleme yok, açık renk değerleri ile derinliği sağlamıştır.” (Fadime)</p>
YORUM	
İzleyicinin Algısı (Duygu durumu)	<p>“İç açıcı çünkü baya bir açık renk kullanmış meyvelerin açıklığı, doğanın renkli ve çiçeklerin olması” (Umay)</p> <p>“Neşeli, sevinçli, mutlu duyguları uyandırıyor.” (Yaren)</p> <p>“Canlılık ve karmaşıklık (gözümü çok yoruyor)” (Nermin)</p>
Sosyo-kültürel Durum (6,7,8 Sorular)	<p>“Bence kültürel bir mesaj iletiyor. Çünkü her insanın bir kültürü vardır. Orada da kadının kültürünü yansıtmıştır.” (Fatoş)</p> <p>“Bence konuyu mitolojik olarak da dramatize olarak da anlatmamış. Çünkü dramatize anlatsaydı biraz daha soluk renkler kullanırdı.” (Nermin)</p>

Eserin Uyandırdığı Klamları (10,11,12,13,17,18,19)	“Çiçeklerin çok olması daha çok baharı anımsatıyor. Kıyafeti biraz hizmetçiyi anımsatıyor.” (Umay) “Giydiği kıyafet bana hizmetçiyi anımsattı ve masada ki tabağa meyve diziyor.” (Yaren)
Sanat Tarihi (15.soru)	“Hocanın öğrettiği, öğrendiğimiz akımlardan yola çıkarak bir şeyler söyledim. Fovizm derdim.” (Canan) “Canlı olduğu için beğenirdim. Ama karışık olduğu için eleştirirdim.” (Nermin) “Neden bu renkleri kullandığını sorardım. Bu resimde neden çiçekler daha çok çizilmiştir diye sorardım.” (Fatoş)
YARGI	
Estetik Değer (1.2.3. soru)	“Bence iyi sanat resmin güzel olması değil, duyguları renklerle yansıtır mı, biçimi şekli önemli. Bence bu işi bilen herkes karar verebilir.” (Nükhet) “Kişinin bakış açısı ve görüşüne göre değişir.” (Canan) “Bence sanat duygu ve düşüncelerini ortaya katmaktır, giyim kuşamına önem vermektir.” (Cansu)
Maddi Değer	“Bence bütün resimler paha biçilemezdir.” (Nükhet) “Evet. Bunu yapmak bir yetenek işidir. Üst düzey göstergesidir.” (Nermin) “Bence bir değer verilemez. Çünkü yapan sanatçı için önem taşırken başka insanlar için sıradan resim olabilir.” (Berna)
Sanat Bilgisi (4. soru)	“Evet, sanat bilgim gelişti” (Nermin, Cansu) “Evet, resimleri daha güzel yorumlayabiliyorum.” (Berna), “Evet bilgim arttı. Mesela boyalar nasıl kullanıldığını öğrendim.” (Fadime) “Daha çok bilgimi artırdığımı hissediyorum.” (Umay)

Pedagojik sanat eleştirisi yöntemini uygulama sonrası temalar altında ele aldığımız bir önceki tablonun yorumunda araştırmanın alt amaçlarına değinmiştik. Bu tablomuzda ise öğrencilerin pedagojik sanat eleştirisi çalışma yapıklarında araştırmacı tarafından gözlemlenen ölçütlere göz atalım:

Gözlem formunu araştırmacı her pedagojik sanat eleştirisi çalışma yapığında tutmuş olup genel olarak şu kaniya varılabileceğini değerlendirmiştir. Öğrenciler genel olarak gözlem formunda yer alan ölçütleri gerçekleştirebilmiş ve kazanımları sağlamıştır. Eserin nitelikleri, estetik yargı, kişisel-toplumsal faktörler, sanat elemanları, sanatsal düzenleme öğeleri, eserin teması, eserin hangi sanat akımına ait olduğu ve eserlerden yola çıkarak özgün ürün ortaya çıkarabilme kazanımlarının gerçekleştiğini uzman görüşlerine dayanarak söyleyebiliriz. Bu sonuçtan da çıkarılacağı üzere 7. alt amacımız olan “Öğrencilerin pedagojik sanat eleştirisi yöntemine ilişkin kazanımları nelerdir?” sorusuna yanıt vermiş oluyoruz. Öğrencilerin büyük çoğunluğu kazanımlara yanıt vermiştir.

Tablo 6. Pedagojik Sanat Eleştirisi Çalışma Yaprağı James Ensor’un “Entirika” (Resim 5)

KODLAR	ÖĞRENCİ GÖRÜŞLERİ
TANIMLAMA	
Eserin Teması	“Çelişkili yüz ifadesi ve Ekspresyonizm akımı” (Gül) “Korkulu, korkunç bir an, Ekspresyonizm” (Nermin) “Oradaki kişiyi esir almışlar bir kadın korkuyor arkadaki maskeliler gülüyor” (Zühre) “İnsanlar sanki karnaval varmış gibi” (Fadime)
Sanat Formu	“Resim” (Umay) “Resim Ekspresyonizm akımıyla yapılmış” (Derya) [Öğrencilerin büyük çoğunluğu resim yanıtını vermiştir. Diğer çalışmalarında karışıklık gözlemlense de bu çalışmalarında neredeyse hepsi sanat formunu doğru yorumlamıştır.]
Malzeme Kullanım	“Guaj ve yağlı boya” (Buket) “Yağlı boya” (Nükhet, Yaren) “Renkler ve oradaki insanların korkutucu olması sanatçının duygularını aktarmakta rol oynar.” (Derya) “Boya, fırça” (Berna) “Eserde kullanılan malzemeler sanatçının düşüncelerini insanın yüz şekilleri ve giyimi ile duygularını aktarır.” (Umay)
ÇÖZÜMLEME	
Biçim Elemanları	“Hem açık hem de koyu ikisi bir arada kullanılmış. Gölgeleme var ama hafif çok fazla bir zıtlık yok bence olması gerektiği gibi” (Umay) “Kırmızı ve yeşil renk belli oluyor, sıcak, soğuk renkler bir arada kullanılmış” (Deniz) “Mavi daha baskın soğuk renkler” (Derya) “Zıt renkler bir arada kullanılmış "uyumlu" (Nermin)
YORUM	

İzleyicinin Algısı (Duygu durumu)	“Korku, eğlenceli karışık duygular içeriyor.” (Gül) “Kötü duyguları uyandırıyor”(Demet) “Yüzleri biraz korkunç hem de palyaço gibi sebebini bilmiyorum ama korku var.”(Canan) [Öğrenciler çoğunlukla korku ve dehşet olarak aynı kaniya varmış ve Ekspresyonizm akımı özelliği olan korku ve dehşeti dile getirmiştir.]
Sosyo-kültürel Durum(6,7 . Sorula)	“Bana göre dramatize ederek bir olay anlatmıştır. Çünkü insanların kötü bir durumda olduğunu yansıtıyor ve oradaki tepkisini yansıtıyor.” (Nükhet) “Bence eski bir eser çünkü zenginin kafasındaki şapkayı şimdi değil eskiden takıyorlardı.” (Yaren)[Öğrenciler genellikle bu soruya cevap vermemiştir.]
Eserin Uyandırdıkları	“Bu sanat eserinde bence eğlence var. Ama eğlencede bir farklılık var. Palyaçoların daha güzel olması gerekirken korku verici bir şekilde olmaları festivalin daha soğuk olması” (Umay)
Sanat Tarihi (15.soru)	“İnsanları endişeye düşürmüştü” (Zühre) “Mutlu olacak bir şekli neden mutsuz bir biçimde yansıttığını eleştirirdim.” (Umay)
YARGI	
Estetik Değer (1.2.3. soru)	“Bence iyi sanat kendimizin eser güzel diye anlayabilmesi sanatı anlayabilmemiz.” (Berna), “Neyin iyi olduğuna sanatçı karar verir.”(Derya), “İyi sanat bir resme baktığı zaman bir şeyleri tam yapmalı ve bunu bizim de öğrenecek olmamız bir sanatçı olacağımız anlamına gelmez. Ama bir eleştirmen olabiliriz” (Umay)
Maddi Değer	“500 milyondur.” (Buket), “Bence +10.000 olabilir” (Berna)
Sanat Bilgisi (4. soru)	“Bu sanat eserinde bilgim geliştii.” (Buket), “Evet eseri daha incelikli yorumlamayı öğrendim”(Berna), “Evet daha çok yazıp daha çok öğrendiğimi hissediyorum” (Umay)

Son pedagojik sanat eleştirisi uygulaması olan (Resim 5) uygulama araştırmanın 1. alt amacı olan “Öğrenciler, Pedagojik sanat eleştirisi yöntemine göre eserleri nasıl incelemişlerdir?” Sorusuna tabloda verilen kodlar hizmet etmektedir. Ayrıca 3. Alt amaç olan “Öğrenciler, pedagojik sanat eleştirisi uygulamalarında görsel sanatlar dersinde anlatılan sanat akımlarını işe koşmuş mudur?” sorusuna yanıt oluşturmaktadır. Uygulamada öğrenciler söz konusu eserin hangi sanat akımına mensup olduğunu dile getirmişlerdir. 7. alt amaç olan “Bu sanat eseriyle bilginiz arttı mı?” sorusuna öğrenciler sanat bilgisi kodu altında olumlu yanıt vermişlerdir.

3.6.8.2.3. Öğrenci Ürünleri Alt Temasına Ait Bulgular ve Yorumlar

Bu tema altında öğrencilerin resimleri içerisinden seçtikleri bir ürün ele alınarak hangi sanat akımından etkilendiklerine dair görüşlerine yer verilmiştir. Öğrenciler resimlerini teslim ederken kâğıtlarının arkasına resmi neden yaptıklarını açıklamışlardır. Öğrencilerin sanat akımlarını uygulama koduna dair görüşleri şu şekildedir;

Resim 6: Nükhet'in 2 numaralı çalışması

Resim 7: Demet'in 3 numaralı çalışması

Resim 8 : Umay'ın 5 numaralı çalışması

Resim 9: Derya'nın 3 numaralı çalışması

Nükhet'in 2 numaralı çalışması için (Resim 6); "Pop-art ve kübizmden etkilendim. Bu bir lollipop reklamı, sevdiğim akımlarla ilgili resim yaptığım için mutlu oldum."

Demet'in 3 numaralı çalışması için (Resim 7); "Kübizm sanatını sevdiğim ve değer verdiğim için, kadının acı çektiğini anlatıyor. Bu resmi yaparken açık renkler kullandığım için kendimi enerjik hissediyorum."

Umay'ın 5 numaralı çalışması (Resim 8); "Çalışmam insanı temsil ediyor. Ben farklı bir şey yapmak istedim dada akımı farklı gelmişti hem değişik oldu hem de sadece resimle sınırlı olsun istemedim. Dada akımı çok dikkatimi çekti."

Derya'nın 3 numaralı çalışması (Resim 9); "İnsanlara korku ve dehşeti yansıtmak için yaptım resmin konusunu bir başkasına ifade etmek için yaptım. Resmi ekspresyonizm akımından etkilendiğim için yaptım."

Araştırmanın 2. alt amacı olan "Öğrenciler, pedagojik sanat eleştirisi yöntemi ile edindikleri sanat akımları hakkındaki bilgileri sanatsal ürünlerinde nasıl kullanmışlardır?" sorusu öğrenci ürünleri alt teması ile ilintilidir. Öğrenciler bu kapsamda pedagojik sanat eleştirisi yöntemi ile anlatılan sanat akımlarını ürünlerine yansıtabilmişlerdir. Bazı öğrenciler birden fazla teknik kullanıp birden fazla akımla çalışabilmiştir. Hazır nesne kullanımını ise sadece Umay adlı öğrenci gerçekleştirmiştir. Öğrencilerin ürünleri genel olarak alan uzmanlarınca da başarılı bulunmuştur. 3. alt amacımız, "Öğrencilerin pedagojik sanat eleştirisi uygulamalarında görsel sanatlar dersinde anlatılan sanat akımlarını işe koşmuş mudur?" sorusudur. Öğrenciler öğrenci ürünleri pedagojik sanat eleştirisi uygulama sürecinde yer aldığından sanat akımlarının bu süreç de işe koşulduğu görülmektedir. Diğer bir alt amaç olan, "Görsel sanatlar dersinde pedagojik sanat eleştirisi yöntemine göre incelenen eserler öğrenci ürünlerine nasıl yansımıştır?" sorusunu şu şekilde irdeleyebiliriz. Eser incelemeleri ile öğrenciler daha fazla görsel görmüş ve imge tasarımlarına katkı sağlamıştır. Ayrıca öğrencilerin eserlerinde inceledikleri eserlerin etkileri görülmektedir.

6.6.8.3.Görsel Sanatlar Dersi Süreci Temasına İlişkin Bulgu ve Yorumlar

Görsel Sanatlar Dersi Süreci		
<p>ÖĞRETMENİN DERS İŞLEYİŞ SÜRECİ</p> <p>.Derse Giriş</p> <ul style="list-style-type: none"> -Dikkat Çekme - Materyal Kullanımı <p>.Ders Süreci</p> <ul style="list-style-type: none"> -Günlük Tutma -Pekiştirici Kullanımı -Ders Tekrarı 	<p>KAZANIMLAR</p> <ul style="list-style-type: none"> . Sanat Akımını Bilme Tanıma Anlamlandırma .Kalıcı Bilgi sağlama 	<p>GÖRÜŞLER</p> <p>.Öğretmene Yönelik Görüşler</p> <p>.Ders Sürecine Yönelik Görüşler</p> <ul style="list-style-type: none"> -Olumlu Görüşler -Olumsuz Görüşler --Öğrenci Kaynaklı -- Ders işleyiş biçimi Kaynaklı

Şekil 3. Görsel Sanatlar Dersi Süreci Temasına İlişkin Alt Tema ve Kodlar

6.6.8.3.1. Öğretmenin Ders İşleyiş Süreci Alt Temasına Ait Bulgular ve Yorumlar

Öğretmenin ders işleyiş sürecine dair öğrencilerin verileri ise;

Araştırmacının ders işleyiş sürecinde öğrencilerin günlüklerine yansıyan düşünceleri şu şekildedir:

Gül, “Hocamız bugün elinde ‘Sanat’ adlı bir kitap ve çalışma yapraklarımızla geldi.” (27 Aralık 2018, ÖG). Öğrenci burada ders işleyişinde dikkat çeken materyallerden bahsetmektedir.

Öğrencilerin günlük tutmanın faydalarına ilişkin görüşleri ise şöyledir: Umay. “...çok da heyecanlıydık ve bir de günlük yazacaktık çok da zevkli bir çalışma olacağına inanıyorum. Ders çok iç acıcı ve günlük tutmamız da konuyu tekrar etmemize yarayacak” (13 Aralık 2018. ÖG).

Buket, “Derse geçmeden önce genel tekrar yaptık, geçen hafta anlamadığım konuları bu hafta daha dikkatli inceledim ve iyi anladım.” (3 Ocak 2019, ÖG). Öğrenciler genel olarak konu tekrarlarını faydalı bulmuş ve anlamadıkları ya da akıllarına takılan yerleri daha iyi anladıklarını belirtmişlerdir.

3.6.8.3.2. Kazanımlar Alt Temasına Ait Bulgular ve Yorumlar

Öğrencilerin süreç içerisindeki ders kazanımlarına bakıldığında;

Fatoş’un 20 Aralık tarihinde “Empresyonizm akımının size hissettirdikleri nelerdi? Ekspresyonizm akımının size hissettirdikleri nelerdi? Fovizm akımının size hissettirdikleri nelerdi? Nasıl bir etki bıraktı? Ayrı ayrı yazınız.” Sorusunu şöyle yanıtlamıştır.

“Empresyonizm bana günün farklı saatlerinde koyu ve karanlık renklerin kullanıldığını gösterdi. Ekspresyonizm dehşet ve üzüntü konularında yapılan resimlerin yer aldığı akımdır. Bu acıdan resimlerdeki insanların neler düşündüğünü hissetmemi sağladı. Fovizm ise sevinçli resimleriyle insanların mutluluğunu hissettirdi” (20 Aralık 2018, SÇY). Diyerek, Ekspresyonist resimlerle sanatçıları anlayabildiğini ve empati yapabildiğini ifade etmiştir.

Deniz 14 Şubat tarihli son çalışma yaprağında, “Soyut sanat akımı; tuvale boyaları fırlatıyorlardı. Op-art; resimler oynuyormuş gibiydi. Pop-art; soyut dışavurumculuktu. Kinetik sanat; hareketli resimler ortaya çıkıyordu.” Diyerek söz konusu akımları bildiğini vurgulamıştır.

Görüldüğü üzere öğrenciler ‘kazanımlar’ alt temasına ilişkin bilgilerini ifade edebilmekte ve kalıcı bilgi sağladıklarını ortaya dökmektedir. Ayrıca bu alt tema ile Pedagojik sanat eleştirisi uygulama sonrasında yer alan ‘sanat bilgisi’ kodu ve sanat akımlarını tanıma teması da ilintilidir. Bu acıdan söz konusu tema ve alt temalar araştırmanın, 7.alt amacı olan, “Öğrencilerin pedagojik sanat eleştirisi yöntemine ilişkin kazanımları nelerdir?” sorusuna hizmet etmektedir. Ayrıca öğrenciler çalışma yapraklarında pedagojik sanat eleştirisi yöntemiyle işlenen sanat akımlarını ürünlerine yansıtabileceklerini ifade etmişlerdir bu da 4. alt amacımız olan, “Görsel Sanatlar dersinde pedagojik sanat eleştirisi yöntemine göre incelenen eserler öğrenci ürünlerine nasıl yansımıştır?” sorusuna yanıt niteliğindedir. Öğrenciler pedagojik sanat eleştirisi yöntemine göre incelenen eserlerden ilham alarak sanat akımlarını ürünlerine taşımıştır.

3.6.8.3.3. Görüşler Alt Temasına Ait Bulgular ve Yorumlar

Öğretmene yönelik görüşler ele alındığında; Cansu, “...bugün günlerden Perşembe hocamız derse girince çok mutlu oluyorum ve bu dersi çok seviyorum, bugün dersimiz eğlenceli geçti” (13 Aralık 2018, ÖG).

Ders sürecine yönelik görüşler ele alındığında olumlu ve olumsuz görüşler olduğu gözlemlenmiştir.

Ders sürecine yönelik olumlu görüşler:

Gül, “Görsel sanatlar dersinde hoca bize bugün neler anlatacak sabırsızlanıyorum. Neler izletecek? Neler anlatacak? Heyecanlıyım, ilk gün çok heyecanlanmıştım ama şimdi geçti. Empresyonizm, ekspresyonizm, fovizm gibi akımları işlerken hocam kadar heyecanlıydım” (27 Aralık 2018, ÖG). Cansu ise, “Görsel sanatlar dersi çok güzel geçiyor çok seviyorum (7 Mart 2019. ÖG).

Nermin. “Bugün hem resim yaptık hem akımlar hakkında konuştuk, resim yapmayı özlemişim.” (21 Mart 2019. ÖG).

Ders sürecine yönelik olumsuz görüşler:

Deniz, “. Her ne kadar uykum gelse de tabi ki bende derse katılmaya çalışıyordum.” (20 Aralık 2018, ÖG). Öğrencinin fizyolojik ihtiyacından kaynaklı olumsuz görüş oluşmuştur.

Buket, “Ders için yine çok heyecanlıydım. Hoca geldi fütürizmi işledik işte tam biraz ilgimi çekti derken yine ders sıkıcı oldu. Dersten çıktıktan sonra aklımda biraz bir şey kaldı eve gidince araştırdım” (27 Aralık 2018, ÖG). Buket dersi ve anlatılanları sıkıcı bulduğunu ifade etse de sonrasında araştırma yapmıştır.

Görsel sanatlar ders süreci temasına genel olarak bakıldığından öğrenciler, öğretmene yönelik ve ders işlenişine yönelik görüşlerini ifade etmişlerdir. Ders sürecine yönelik olumlu ve olumsuz görüşler ortaya çıkmıştır. Bu görüşler araştırmanın 6. Alt amacı olan “Öğrencilerin pedagojik sanat eleştirisi yöntemine göre işlenen görsel sanatlar dersine ilişkin görüşleri nelerdir?” sorusuna hizmet etmektedir.

Ayrıca, Görsel sanatlar dersi süreci teması altında, öğrencilerin pedagojik sanat eleştirisi yöntemi kullanılarak işlenen sanat akımlarına ilişkin kazanımlarına yer verilmiştir. Bu kazanımlar ise; araştırmanın 7.alt amaç olan, “Öğrencilerin pedagojik sanat eleştirisi yöntemine ilişkin kazanımları nelerdir?” sorusu ile ilintilidir.

Bunlara ek olarak; araştırmanın 5.alt amacı olan, “Öğrencilerin sanat akımları ve pedagojik sanat eleştirisi hakkında görüşleri nelerdir?” sorusu görsel sanatlar dersi süreci teması altında yer alan kazanımlar alt teması ile ilintilidir. Öğrenciler günlüklerinde sanat akımlarına ilişkin görüşlerini ders kazanımları ile ifade etmişlerdir.

4. TARTIŞMA- SONUÇ

Bu kısım da pedagojik sanat eleştirisi yöntemi kullanılarak işlenen ders sürecinde elde edilen bulgular ile alan yazın çalışmaları hakkında bilgi sunularak oluşturulmuştur. Sonuç olarak araştırma sürecinde ulaşılan bulgular ve yorumlara dayanarak;

Öğrenciler pedagojik sanat eleştirisi yöntemine göre eserleri nasıl incelemişlerdir? Alt amacına yönelik bulgular göz önüne alındığında, pedagojik sanat eleştirisi yöntemi uygulama sürecinde elde edilen verilere göre öğrencilerin eserleri incelerken; Eserin teması, sanat formu, malzeme kullanımı, biçim elemanları, izleyicinin algısı, sosyo-kültürel yorum, eserin uyandırdıkları, sanat tarihi, estetik değer, maddi değer ve sanat bilgisi başlıkları altında toplanan kodları çoğunlukla kullanmışlardır. Eserleri bu kodlara bağlı olarak incelemişlerdir. Öğrenciler sanat akımlarına ait olan eserleri tanımaktadırlar. Eseri incelerken sanat formu, malzeme kullanımı, biçim elemanları gibi öğeleri açıklayabilmektedirler. Fakat pedagojik sanat eleştirisi basamaklarına göre yapılan eleştiride öğrencilerin eleştirel bakış açısı ile ilgili hiçbir veriye ulaşılmamıştır. Bu kapsamda kodlar öğrenci verilerinde yer almamaktadır. Bu sonuç Demir’in (2009) yapmış olduğu çalışma ile benzer bir sonuç ortaya koymaktadır. “Öğrenciler, inceledikleri yapıt ile ilgili görsel nitelikleri keşfedemeden bir yargıya varmakta ve araştırma ve anlama sürecinden uzaklaşmaktadırlar. Öğrencilerde bireysel bakış açısı baskın ancak nesnel gerçekler göz ardı edilerek zengin bir eleştirel bakıştan ve algılamadan yoksun kalmaktadır.” (Demir, 2009: 221).

“Öğrenciler, pedagojik sanat eleştirisi yöntemi ile edindikleri sanat akımları hakkındaki bilgileri sanatsal ürünlerinde nasıl kullanmışlardır?” Alt amacına ilişkin bulgular, öğrencilerin pedagojik sanat eleştirisi yöntemi uygulama süreci temasının öğrenci ürünleri alt temasında yer almaktadır. Öğrenciler süreç boyu edindikleri bilgileri eserlerine yansıtmış ve ürünlerinin arkasına yazılı doküman olarak neden o akımı seçtiklerine dair notlar düşmüşlerdir. Birkaç öğrenci dışında etkilendiği akımı ifade etmekte zorlanan öğrenci olmamış ve etkilendikleri akım ve resamlara örnekler verdikleri gözlemlenmiştir. Hazır nesne ile çalışan öğrenciler ve dada için kuralsızlığı kendi bakış açısı ile süzüp betimleyen öğrenciler mevcuttur. Bazı öğrencilerin birkaç akımı bir arada kullandığı da hem görsellerden hem de kendi ifadelerinden anlaşılmaktadır.

“Öğrenciler pedagojik sanat eleştirisi uygulamalarında görsel sanatlar dersinde anlatılan sanat akımlarını işe koşmuş mudur?” Alt amacına yönelik bulgular Pedagojik sanat eleştirisi yöntemi uygulama süreci içerisinde, uygulama sonrası alt temasının tanımlama kodunda karşımıza çıkmaktadır. Öğrenciler çoğunlukla eserin temasını dile getirirken ilgili sanat akımını da açıklamış ya da ismini temaya eklemiştir. Böylece yapılan pedagojik sanat eleştirisinde sanat akımlarını işe koşmuşlardır. Ayrıca eser incelemelerinde “fırça darbeleri” belirgin gibi ifadeler yer almış ve sanat akımının özelliklerine de yer verebilmişlerdir.

“Görsel sanatlar dersinde pedagojik sanat eleştirisi yöntemine göre incelenen eserler öğrenci ürünlerine nasıl yansımıştır?” Alt amacına yönelik görsel sanatlar dersi süreci teması altında yer alan kazanımlar alt teması bu amaca hizmet etmektedir. Öğrenciler pedagojik sanat eleştirisi yöntemi ile inceledikleri eserlerin akımlarını ürünlerine yansıtabilmişlerdir ve bazı öğrencilerin kazanımlar alt temasında yapmak istedikleri akım ve ürünleri doğru orantılı olup kalıcı bilgi sağlayarak seçtikleri akımı özümsemiş ve buna göre ürün üretmişlerdir.

“Öğrencilerin sanat akımları ve pedagojik sanat eleştirisi hakkında görüşleri nelerdir?” alt amacı doğrultusunda veriler sanat akımlarını tanıma teması da ve pedagojik sanat eleştirisi yöntemi uygulama süresi temasının uygulama öncesi alt temasında yer almaktadır. Öğrenciler sanat akımları ile ilgili görüşlerini günlüklerinde, görüşme kayıtlarında ve çalışma yapıtlarında dile getirmişlerdir. Empresyonizm, ekspresyonizm, fovizm, kübizm, op-art, op-art, sürrealizm, soyut sanat görüşler içerisinde oldukça fazla yer alırken kavramsal sanat ile ilgili kod ve verilere rastlanmamış öğrencilerin dikkatini çekmemiştir. Yine fütürizm ile kinetik sanat ile ilgili veriler oldukça azdır.

“Öğrencilerin pedagojik sanat eleştirisi yöntemine göre işlenen görsel sanatlar dersine ilişkin görüşleri nelerdir?” alt amacı, görsel sanatlar dersi süresi teması içerisinde görüşler alt temasında yer almaktadır. Öğretmene ve ders sürecine yönelik görüşler halinde kodlanan verilerde öğrenciler çoğunlukla derse karşı olumlu yaklaşımından bahsederken, ders sürecini etkili ve verimli bulanlarla birlikte süreç içerisinde resim yapmayı arzulayanlar ve fizyolojik ihtiyaçlarından (uykusuzluk) dolayı ders sürecini olumsuz yönde ifade eden öğrencilerde olmuştur.

Son alt amacımız olan, “Öğrencilerin pedagojik sanat eleştirisi yöntemine ilişkin kazanımları nelerdir?” sorusuna kaynaklık eden görsel sanatlar dersi süreci teması altında yer alan kazanımlar alt temasında; öğrencilerin sanat akımlarını bilme tanıma, kalıcı bilgi sağlama gibi kazanımları olduğu görülmektedir. Ayrıca öğrenciler süreç içerisinde ürünlerini pedagojik sanat eleştirisi yöntemine göre anlatılan derse yönelik üreterek, ders izlencesinde yer alan ‘sanat eserinden etkilenerek ürün ortaya çıkarır’ kazanımını da gerçekleştirmiştir.

KAYNAKÇA

Aksoy, N. (2003). Eylem Araştırması: Eğitimsel Uygulamaları İyileştirme Ve Değiştirmede Kullanılacak Bir Yöntem” Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, ilköğretim Bölümü, Dergi Park, (36), Ankara 2003, s.477.

Aksoy, N. (2003). Eylem araştırması: Eğitimsel uygulamaları iyileştirme ve değiştirmede kullanılacak bir yöntem. Eğitim Yönetimi, 2003, s.477.

Aydoğdu, M. & Kesercioğlu, T. (2015). İlköğretimde Fen ve Teknoloji Öğretimi, Ankara: Anı Yayıncılık, 2015, s.217.

Buyurgan, S. & Buyurgan, U. (2007). Sanat Eğitimi Öğretimi (Eğitimin Her Kademesine Yönelik Yöntem ve Tekniklerle), Ankara: Pegem Yayıncılık, 2007, s.16-23.

Büyüköztürk, Şener; Çakmak, Ebru; Akgün, Özcan; Karadeniz, Şirin; & Demirel, Funda (2011). Bilimsel Araştırma Yöntemleri, Ankara: Pegem Akademi, 2011, s.91-283.

Demir, C. (2009). Görsel Sanatlar Dersinde Sanat Eleştirisi Yönteminin Üç Boyutlu Çalışmalarda Öğrencilerin Öğrenme Süreçlerine Etkisi, Doktora Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı Resim-İş Öğretmenliği Bilim Dalı, 2009: 221..

Ersoy, A. & Avcı, E. (2017). Görsel Toplama ve Belgeleme, Bedir Erişti S.D. (Edt.), Görsel Araştırma Yöntemleri, (s.109-118), Ankara: Pegem A. Yayıncılık, 2017.

Gross, R. (2013). Engaged and Empowered The Importance of Arts Education. Nea Arts, Number 1, N. Carolina.

Gürgür, H. (2017). Eylem Araştırması, Saban A. Ersoy A. (Edt.) Eğitimde Nitel Araştırma yöntemleri, (s.38-76), Ankara: Anı Yayıncılık 2017.

Johnson, P. A. (2019). Veri Toplama Yöntemleri, Çev. Yıldız Uzuner, Güzin Karasu, Eylem Araştırması El Kitabı, Uzuner Y. Anay M. (Çev.Edt.), (s.81-98) Ankara: Anı Yayıncılık, 2019..

Kayalar, F. (2016). Views of Teachers on the Benefits of After-School Programs and Summer Programs in terms of Social Emotional Learning. Merit Research Journal of Education and Review, Vol. 4(2) pp. 006-013

Miles, B. M. & Huberman, A. M. (2015). Nitel Veri analizi, Çev. Sadegül Akbaba, Altun Ali Ersoy, Ankara: Pegem Akademi, 2015, s.117.

Özsoy, V. & Alakuş, O. (2009). Görsel Sanatlar Eğitiminde Özel Öğretim Yöntemleri, Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık, 2009, s.38-64.

San, İ. (1993). Türkiye’de Güzel Sanatlar Eğitimi. Eğitim Bilimleri Birinci Kongresi, Eğitim Programları ve Öğretim. Ankara: Milli Eğitim Basımevi, 1993: 245-250

Sönmez, V. (1991). Eğitim Felsefesi. Ankara: Adım Yayıncılık, 1991.

Şahin, Ç. (2015). Veri Toplama Teknikleri”, R. Kıncal (Edt.), Bilimsel Araştırma Yöntemleri, (s.151-162), Ankara: Nobel Yayıncılık, 2015.

Ünver, E. (2016). Neden ve nasıl sanat eğitimi. İdil Dergisi, Cilt 5, Sayı 23.

Türnüklü, A. (2000). Eğitimbilim Araştırmalarında Etkin Olarak Kullanılabilecek Nitel Bir Araştırma Tekniği: Görüşme” İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi, 6(4), 2000, s. 547.

Vural Üstün, D. (2011). Sanat Eğitiminin Gerekliliği ve İşlevi”, A. Alakuş, L. Mercin (Edt.), Sanat Eğitimi ve Görsel Sanatlar Öğretimi, (s.35), Ankara: Pegem A. Yayıncılık, 2011.

Yükselgün, Ö. & Türkcan, B. (2012). İlköğretim Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programındaki “Görsel Sanat Kültürü Öğrenme Alanının Uygulanması ” AİBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 12 (20), 2012, s.338-341.

